

WUC

desembre 76 | n° 665 | 25 pts

**El Rei
en Jaume:**

Història i Mite

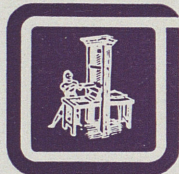
LLIBRERIA SELECTA

sempre al dia
en les novetats bibliogràfiques

C/. Sant Felip Neri, 10

Telèfon 22 25 22

CIUTAT DE MALLORCA

Impremta SS. CORS

*Impresos comercials,
publicitaris i de luxe*

Imprimeix també, des de l'any 1940, tota classe de revistes i llibres

BALMES, 39

TELÈFON 25 44 32

PALMA DE MALLORCA

LLUC

DESEMBRE 76

LLUC

Revista mensual, n.º 665
Any LVI

INFORMACIÓ ALS LECTORS

D'acord amb l'article 24 de la Llei de Premsa i d'Impremta, feim constar que la revista LLUC és editada per la Congregació de Missioners dels Sagrats Cors, des del Monestir de la Real (Palma de Mallorca).

Les persones responsables d'aquesta publicació són:

Director: *Bartomeu Suau Tugores*
Conseller-Delegat: *Manuel Soler i Palà*
Caps de Redacció: *Josep M. Llompart i Pere Llabrés i Martorell*

Durant l'exercici de 1976 la situació econòmica s'ha mantingut equilibrada, gràcies a l'ajuda rebuda d'Obra Cultural Balear.

Informació i correspondència:
Apartat de Correus n.º 619
Telèfon 22 32 99
Palma

Subscripció: 250 ptes. anuals
Estranger: 300 ptes. anuals
Preu de l'exemplar: 25 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imp. SS. CC. - Balmes, 39
Dipòsit legal: P. M. 276-1958

= Sumari =

Pàg.

2 EDITORIAL: La instrumentalització de la història.

La capçalera del nostre darrer número de 1976 és dedicada a la figura del rei en Jaume, el Conqueridor, del qual hem complert enguany el setè centenari de la mort. Li dedicam un número de **LLUC** precisament aquest mes perquè dia 31 de desembre s'escau el 747 aniversari de la Conquesta de Mallorca.

3 Miquel Coll i Alentorn, profund coneixedor i historiador de les arrels dels Països Catalans, escriu sobre **les Illes, abans, durant i després de la Conquesta** pel rei en Jaume I.

8 Romà Piña Homs, que ha estudiat les institucions jurídiques del nostre passat històric presenta l'obra de **Jaume I, forjador de l'autonòmic Regne de Mallorca**.

9 **Conquestes, reconquestes i sermons**, per Gabriel Janer Manila. Després d'una escaient introducció sobre la mitificació del rei en Jaume al llarg de la història del nostre poble, Gabriel Janer us ofereix una mostra dels passatges més significatius de sermons de la Conquesta, predicats dalt la trona de la seu de Mallorca el dia 31 de desembre.

15 **L'ESGLÉSIA NOSTRA** presenta aquest mes un interessant estudi i proposta de Josep Amengual i Batle sobre el **Sentit d'una Província eclesiàstica balear**. La submissió immediata a la Santa Seu de la diòcesi mallorquina restaurada després de la Conquesta de 1229, la seva incorporació a la Província Valentina el segle XV, l'estranya i problemàtica configuració d'aquesta Província avui, fa replantejar un fet eclesiàstic nostre mai ben resolt i que exigeix —són molts els qui ho creim— un nou estudi i una solució nova.

18 El proppassat novembre moria a Ciutat **Mn. Antoni Pons**. Gabriel Janer li dedica un emocionat, encara que **breu record**, a aquest notable historiador, sempre fidel al nostre poble i a la nostra cultura.

20 **ESTUDIS. Notes per a un estudi dels mètodes d'ensenyança a les escoles de primeres lletres de Ciutat de Mallorca**, per Antoni J. Colom.

24 **La lucidesa d'Antoni Bonner**, per Josep Albertí. Sobre una excepció a la regla dels escriptors i artistes forasters a Mallorca: l'autor de «Plantes de les Balears», que escriu i parla en el nostre català correctament, un puigpunyentí més.

25 **Detergent amb taques**. Des de Barcelona escriu Biel Mesquida.

26 **INDEX DE LLUC, 1976.**

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5104064159

EDITORIAL

La instrumentalització de la història

L'abstracció no és precisament el mètode que hem emprat a l'hora de referir-nos a la nostra realitat i, concretament, als aspectes més opressius d'aquesta realitat que hem patit i que patim encara avui. D'una manera sistemàtica hem intentat allunyar-nos del buit i de l'ambigüitat, convençuts que el nostre futur és inajornable —convenciment que el dret inalienable a la nostra identitat col·lectiva com a poble ens dona— i que passa, a més, pel quefer quotidià del treball, de la cultura, de la política i de la relació social. Però tot això no s'improvisa. No som perquè volem ésser i continuar existint, sinó perquè, a més d'aquesta voluntat manifestada des de sempre, unes vegades amb més intensitat, d'altres, més soterradament, perquè la sobrevivència era la resposta a la repressió, hi ha un suport històric que ens configura i ens dona un sentit.

La història, malgrat tot, no hauria de ser un element manipulat per la distorsió, sinó, ben contràriament al desig del poder local de signe sucursalista, una força dinàmica i mobilitzadora.

¿Per què parlem d'història i de quina història parlem?

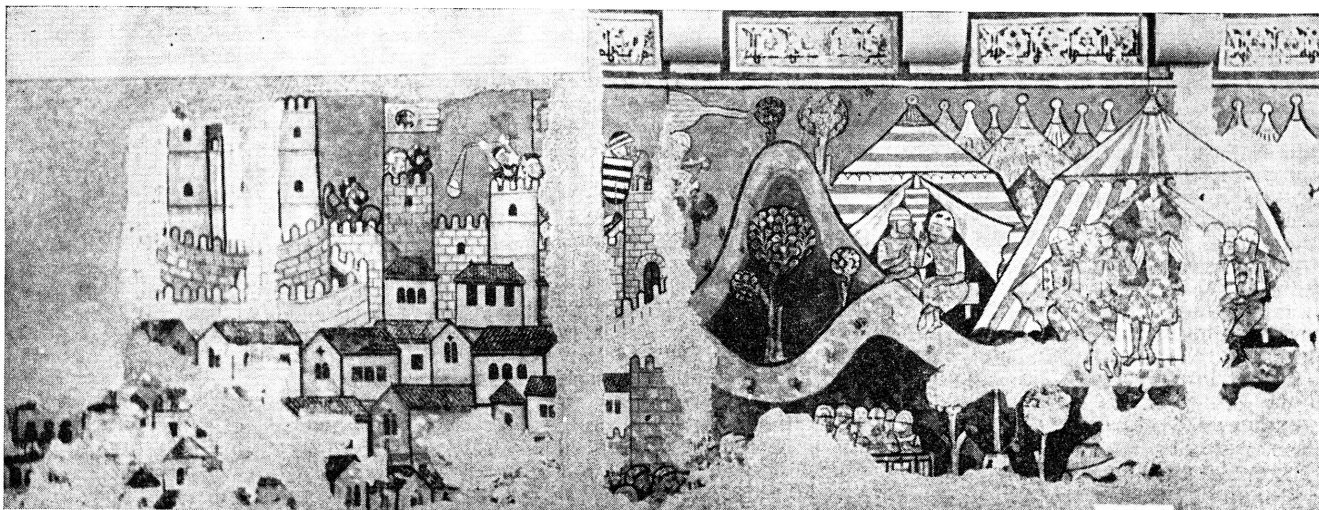
Som conscients que a les Illes —així com a la resta dels Països Catalans— hi ha hagut intents seriosos d'amagar-nos la pròpia història, de presentar-nos com un poble orfe de passat, per tal d'incloure'ns més còmodament, però a la força, per la llei del decret i de l'opressió, dins un procés històric que era allò a la nostra realitat cultural, lingüística i sociològica. Així ens convertien en ciutadans de tercera, que és gairabé el mateix que dir en ciutadans del no-res. La tesi que els pobles colonitzats careixen d'història pròpia i que la seva història és la del colonitzador ha estat la nostra constant d'ençà del Decret de Nova Planta (1717), però s'ha palesada d'una manera tràgica en aquests darrers quaranta anys de dictadura centralista.

Semblava que estàvem condemnats a la desaparició i, de fet, se'ns hi havia condemnat. Però la resistència d'un poble —passiva, resignada, sacrificada, a l'aguait de millors oportunitats— no pot menysprear-se ni subvalorar-se.

S'ha de dir, així i tot, que l'atac directe no ha estat l'únic mitjà de genocidi històric que han emprat, ni que aquest hagi estat el fre més important de la nostra dinàmica col·lectiva, tot i les seves característiques repressives. Moltes de vegades han emprat mitjans més subtils, que han comptat amb col·laboradors fidels entre nosaltres mateixos. La instrumentalització que han fet del nostre passat (quan era present i quan pugui ésser futur) ens ha dut a situacions delirants. Bastaria repassar la historiografia de les Illes per a captar tres nivells ben definits d'aquesta instrumentalització: 1) Aquells qui ens neguen, que volen fer-nos renunciar a la identitat; 2) Els qui ens presenten el passat com un decorat de teatre vuitcentista, on l'anècdota i la trivialitat ens deixa anquilosats sense perspectives de futur i 3) Els qui, hàbilment, recobren la història i ens inclouen als manuals **d'Història de España** com exemple de «província» eterna i inqüestionable.

L'oportunisme també hi ha tingut paper, en aquest joc. Vegeu, si no, com dins aquesta gamma d'historiografia polititzada, la figura de Jaume I ha estat utilitzada fins a la deformació per apropar-nos a la «cultura occidental» i d'aquí a la «cultura espanyola»; o la visió, igualment tendenciosa, que s'ha donat de les Germanies i de Joanot Colom; o el silenci, simptomàtic i revelador, que s'ha fet entorn de les característiques de la història contemporània de les Illes, des dels intents de recobrar les llibertats nacionals a la conquesta de l'Estatut d'Autonomia. Un poble que no pot veure's a si mateix, perquè li han estat negats els instruments per a poder-ho fer, és un terreny ben disposat per a rebre el gra del colonialisme. La pèrdua de la identitat, la despersonalització, mai no són fruits de la casualitat, sinó d'una ben elaborada política al servei dels interessos de les classes opressores.

Així ara, quan sembla que s'intueixen noves perspectives de futur i quan la qüestió de les nacionalitats torna a reprendre amb intensitat dins l'Estat espanyol, cal exigir des de les Illes el paper polític, socio-econòmic i cultural al qual tenim dret com a comunitat. I el recobriment de la nostra història és un dels aspectes essencials en aquest procés. Ben entès que aquest recobriment ha de ser a partir de l'objectivitat i de la fidelitat científiques i que, per tant, ha de rebutjar les deformacions, les instrumentalitzacions i les mutilacions de què hem estat víctimes des de fa més de dos segles i mig.

La Conquesta de Mallorca (Mural de Barcelona). Foto Jeroni Juan

Les Illes

abans, durant i després de la Conquesta

per Miquel Coll i Alentorn

Des dels orígens fins a la dominació àrab

Deixant de banda llur pertanyença a la Hispània Citerior que les agrupa per primer cop amb el que segles a venir seran els Països Catalans, llur inclusió després en la Cartaginense que les lliga amb la major part del País Valencià, i llur adscripció al mateix cercle paleocristià que els altres països que després seran de llengua catalana amb les laudes de mosaic que agermanen estretament Optim de Tarragona, Valèria de Son Peretó i Severina de Dènia, els avatars de la desfeta de l'Imperi Romà d'Occident allunyaràn per llarg temps les Illes de la resta dels que ara anomenem Països Catalans. Cauran en poder dels vàndals (445) i després dels bizantins (534). Durant la dominació d'aquests tindran sens dubte un breu període de relació política amb la costa valenciana del Xúquer en avall, també ocupada pels bizantins des del 551. Però això dura poc perquè els visigots recuperen aviat la costa peninsular fins a la total expulsió d'aquells el 624.

Llavors les Illes seran bizantines, mentre la resta dels Països Catalans pertanyerà al regne visigòtic fins a la total ocupació d'aquella

pels sarraïns en el període de 713-720. La sobirania bizantina sobre les Balears serà cada dia més nominal fins que, en organitzar Carlemany una mena de marca marítima el 810, per combatre la pirateria normanda i sarraïna, les Illes queden de fet sota la protecció (reclamada ja el 799) de l'emperador franc i dels seus successors fins a llur ocupació pels musulmans de l'emirat de Còrdova en 902-903.

Com que l'executor de la tasca de policia marítima en nom dels carolingis en aquest sector de la Mediterrània és el comte d'Empúries, recomença ara una relació entre les Illes i el que després serà anomenat Catalunya. Aquesta relació queda subratllada especialment per dos fets: la desfeta d'un estol piràtic sarraï en aigües mallorquines, el 813, pel comte emporità Ermenguer, i la sotmissió de les esglésies balears al bisbe de Girona (que té el comtat d'Empúries sota la seva jurisdicció) el 898.

Àrabs i creuats pisano-catalans

La conquesta sarraïna del començament del segle X reuneix dins un mateix domini les Illes, la Catalunya Nova i el País Valencià, i després, amb el fraccionament del Califat, les Balears queden formant un regne de taifa, amb Dènia i les

comarques col·lidants, a partir del 1015. Mudjàhid, el rei d'aquest estat, concedí al bisbe Guislabert de Barcelona la jurisdicció eclesiàstica damunt les comunitats mossàrabs dels seus regnes en un moment indeterminat, però situat entre el 1035 i el 1044. El seu fill Ali confirmà aquesta concessió el 1058. D'aquí deriven, sens dubte, els drets especials que la mitra barcelonina va tenir a Mallorca després del 1229.

En 1114-1115 tenia lloc la primera conquesta d'Eivissa i Mallorca pels catalans, en col·laboració amb pisans, provençals i llenguadocians, però ja abans les Illes es relacionaven, tant amb les terres catalanes cristianes, com amb les que encara seguien sota domini sarraï. La llegenda de l'abadessa Madruï, que té sens dubte alguna base històrica, ens presenta els mercaders catalans anant a Mallorca a comprar cotó poc després de la falconada d'Almansor del 985, i el **Liber Maiolichinus** pisà sobre la conquesta de 1114-1115 ens revela que el cap de la defensa sarraïna d'Eivissa era un renegat gironí, mentre el reietó de Mallorca, Mubaixir, era un antic esclau-eunuc lleidetà, esdevingut llibert.

L'expedició de Ramon Berenguer III no sembla haver tingut per objecte una ocupació permanent, sinó només la destrucció d'unes bases

per a l'acció piràtica, l'alliberament de captius i l'obtenció o recuperació de botí. Tot seguit les Illes conquerides foren evaquades, i els almoràvits les ocupaven i les annexaven a llur imperi; això les posava novament en contacte polític amb el País Valencià i amb la Catalunya meridional. Però la veritat és que els vells mallorquins més o menys islamitzats no van acceptar de grat la dominació dels nousvinguts i es van sublevar contra ells. Restablerta la pau amb una política conciliadora, aviat foren les autoritats almoràvits de Mallorca les que lluitaren entre elles, almenys esporàdicament (1142). La caiguda de la Península en mans dels almohades (1158) deixa independents els almoràvits mallorquins, prop dels quals s'havien refugiat molts almoràvits peninsulars.

Ara, durant mig segle, hi haurà a les Illes pugnes entre bàndols almoràvits, amb almohades que intenten suplantar-los, i amb la intervenció de cristians que no s'acaba de veure clar si són mossàrabs, mercenaris o captius que han assolit la llibertat. Finalment el 1203 els almohades s'ensenyorien de les Illes i hi continuarien fins a la conquesta catalana iniciada el 1229. Això tornava a relacionar els illencs amb el País Valencià, també sota control almohade fins al triomf de la revolta d'Ibn Hud el 1228 i de Zaian el gener del 1229, pocs mesos abans que Jaume I desembarqués a Mallorca.

Projectes d'ocupació catalana de les Illes

Mentrestant els catalans havien seguit amb llurs projectes d'ocupació de les Illes. El mateix Ramon Berenguer III havia fet, el novembre del 1120 un estrany acord amb el governador de Lleida Avinfilel per a dur a terme l'any següent una expedició a Mallorca que estava en ple alçament contra els primers governadors almoràvits. El seu fill Ramon Berenguer IV el 1147 promet a Guillem Ramon de Montcada, el «gran senescal», el domini de Menorca i Eivissa per a quan siguin conquerides. Alfons I, vers el 1177, fa plans sobre la conquesta de Mallorca en combinació amb els sicilians.

Després els afers occitans apartaran l'atenció dels sobirans catalans de l'expansió mediterrània. Fins que, a mitjan 1226, van produir-se uns incidents navals que van desencadenar la conquesta definitiva.

Les Illes just abans de 1229

Mentrestant les Illes han tingut una situació econòmica relativa-

ment pròspera: l'agricultura i la ramaderia han permès una certa auto-suficiència. La ceràmica i la fabricació de calçat destacaven en el que ara anomenariem sector secundari. La producció de sal i una petita mineria de plom permetien una exportació. El comerç marítim i la pirateria eren una altra font de riquesa, i la fusta de pi d'Eivissa, possibilitava la construcció naval i la producció de carbó vegetal.

L'anul·lació del poder almohade a la Península i la seva accentuada decadència a l'Àfrica després de la batalla d'Úbeda o de les Navas de Tolosa (1212) deixen les Illes bastant desconectades del món musulmà més proper i això obliga a una intensificació dels intercanvis amb els països cristians de la Mediterrània occidental i especialment amb Pisa, Gènova, Provença, Languadoc i Catalunya.

El valí almohade de les Illes és pràcticament independent i té els seus delegats a Menorca i Eivissa. Tots tres semblen tenir el corresponent Consell consultiu integrat principalment per homes experimentats.

El nucli urbà més important és naturalment Ciutat de Mallorca, i dins l'illa major hi ha també Pollença, Manacor i Bunyola. A Menorca destaquen Ciutadella i Maó, i a Eivissa només la ciutat d'aquest mateix nom. Hi ha, a més, a les tres illes, un gran nombre d'alqueries, algunes de les quals aviat, dins el període cristià, esdevindran nuclis urbans. La població dispersa, fora de les concentracions humanes grans o petites, és proporcionalment important.

El nivell cultural és força elevat en els centres de govern, encara que queda molt per sota del que havia estat aconseguit a mitjan segle XI, abans de la conquesta catalano-pisana i de l'ocupació almoràvit. Al camp la tònica cultural és força inferior.

L'estructura de la població sembla formada per una base d'antics illencs, més o menys islamitzats, residents principalment al camp, i unes capes d'origen almoràvit i almohade situades predominantment en els llocs de govern. Els mossàrabs, que potser encara existien a mitjan segle XII, semblen haver desaparegut ja en vigílies de la conquesta cristiana. Hi ha una forta comunitat jueva, concentrada especialment a la capital.

La població islàmica sembla viure un bon tros descohesionada. Les lluites de nadius amb almoràvits, d'aquests entre ells, i d'almoràvits amb almohades, desenvolupades tot al llarg del segle XII, i començament del XIII, no han estat superades i donen lloc encara a evidents tensions. Encara en vigílies del desembarcament català el valí havia

ordenat l'execució d'un cert nombre de personalitats destacades. Els casos de Ben Ahabet de Pollença i d'Alí de la Palomera, favorables a Jaume I des del primer moment, són deguts evidentment a aquest estat de coses. És probable que el primer fos un nadiu més o menys islamitzat i el segon un almoràvit ressentit amb els almohades.

II

Jaume I decideix la Conquesta de Mallorca

L'incident marítim del 1226 sembla haver-se esdevingut així: Vers la fi de l'estiu d'aquest any dues sageties amb base a Tarragona, probablement manades per Guillem d'Òdena, van entrar en cors, d'acord amb Ramon de Montcada, senyor de Tortosa, i van sorprendre en aigües d'Eivissa una galera i una tarida del valí de Mallorca que carregaven fusta per a fer galeres. La tarida fou presa i la galera va fugir a Mallorca i va notificar el que s'havia esdevingut. Llavors, en represàlia, els sarraïns es van apoderar d'una nau de Barcelona que venia de Bugia a Mallorca i d'una altra que anava a Ceuta. Arribades les notícies a Barcelona, els prohoms barcelonins ho van dir al rei, i aquest va enviar a Mallorca el montpellerí Jaques Sanç en un lleny de quaranta rems perquè reclamés la devolució de les preses. El valí de Mallorca, aconsellat pels mercaders genovesos i pisans, competidors dels catalans en el comerç de la Mediterrània occidental, va menysprear la reclamació, i llavors Jaume I va decidir d'emprendre la conquesta de les Illes. Les represàlies mallorquines semblen haver-se exercit el desembre del 1226, i el primer document que ens testimonia el propòsit del rei Jaume de passar a Mallorca és del 23 d'octubre del 1228. La guerra d'Urgell s'estava acabant. Els estats de Jaume I estaven sortint d'un llarg període de desordres interiors. S'havia produït el *casus belli* abans explicat, i per altra banda les Illes es troben quasi isolades del món musulmà per les raons que ja hem indicat, i amb una unitat interior en crisi. Arrodonits els propòsits reials en el dinar de Pere Martell a Tarragona el 17 de novembre, a les Corts de Barcelona del 21 al 31 de desembre, i al concili de Lleida el 29 de març de l'any següent, l'expedició, convinguda inicialment per al maig del 1229, acabarà partint de Salou, Cambrils i Tarragona el 5 de setembre. Hi participen majoritàriament els catalans, especialment barcelonins, empordanesos i rossellonesos, dels aragonesos no-

Jaume I a casa de Pere Martell

(Foto J. Juan)

més els mainaders del rei, una bona colla de marselesos, i, en menor quantitat, montpellerins, genovesos i narbonesos, amb un total de vint-i-cinc naus, divuit tarides, dotze galeres i cent entre buces i galiots, més altres barques menudes.

El setge de Ciutat de Mallorca

El pla primitiu era de desembarcar a Pollença, sens dubte amb la complicitat de Ben Ahabet, però els vents contraris van imposar d'entrar al port de la Palomera i de descansar al Pantaleu, a l'extrem oest de l'illa. Després de les primeres batalles a Santa Ponça (10 de setembre) i a Porto-Pi (12 de setembre), hom inicià el setge de la capital a mitjan mes.

Aquest setge es caracteritza sobretot pel joc de caves i contracaves que va resultar duríssim. Hi foren posats a contribució tots els recursos de la poliorcètica en la qual els catalans d'aquell moment no eren molt versats, perquè feia prop d'un segle que no havien hagut d'investir una gran ciutat poderosament fortificada, i malgrat tot van reeixir en llur propòsit.

L'ajut de Ben Ahabet per a l'aprovisionament dels assetjants i per a la informació sobre els moviments i intencions dels sarraïns fou de notable valor. Recordem que el rei en la seva crònica el qualifica d'àngel: «E açò féu aquell àngel que Déus nos envià; e quan dic àngel, ell era sarraí, mas tant nos tenc bon lloc, que per àngel lo prengué, e per açó li faém com semblança d'àngel». Gràcies a ell i

els seus pogué ésser conegut el pla d'efectuar un atac exterior en combinació amb una sortida dels assetjats contra l'exèrcit català, i així hom va poder desfer l'intent. Més tard, un capitost sarraí, sortit amagadament de la ciutat, va recollir forces disperses de l'exterior per hostilitzar els assetjants, i també fou derrotat i mort. Finalment, després d'un o dos intents de negociació entre ambdues parts, que van fracassar, la ciutat fou presa per assalt el 31 de desembre del 1229. El valí va ésser fet presoner per dos homes de Tortosa que el van lliurar al rei a canvi d'una recompensa. El rei, al seu torn, el va confiar a la guarda del comte de Rosselló Nunó Sanç. Després se'n perd el rastre, però alguna font musulmana diu que fou sotmès a tortura i va morir quaranta-cinc dies després, o sigui a mitjan febrer del 1230. Això no sembla versemblant i està en contradicció amb les habituds del Conqueridor en casos semblants. Un fill del valí s'havia passat als cristians vers la segona quinzena de novembre, es va convertir al cristianisme prenent el nom de Jaume i fou l'origen del llinatge dels Gotor. Un altre fill, de tretze anys, fou donat com a ostatge al moment de la rendició de l'Almudaina. Per altra part, la guarda de Nunó Sanç sembla una garantia suficient per a un home a qui el mateix rei havia dit «que no hagués reguard», «que ja no morria». Tot fa creure que el comte rossellonès havia estat prèviament a l'illa i tenia alguna coneixença amb el valí que devia haver-li fet alguna concessió. Això explicaria

que un dels intents de negociació fos fet precisament a través del comte Nunó, que aquest tingués una amistat particular amb Ben Ahabet i posseís uns drets especials a Santueri segons declara a Barcelona un any abans de la conquesta.

Ben Ahabet

No sabem tampoc res del que s'esdevingué amb Ben Ahabet i els vuit-cents albergs de sarraïns a les ordres que es van posar a disposició del rei des del primer moment i tan útils li van ésser. Llur sotmissió va arribar al punt que van demanar al sobirà la designació d'uns batlles que els governessin i que foren el barceloní Berenguer Durfort i el montpellerí Jaques Sanç. Per Nadal encara Ben Ahabet convidà a passar les festes a Pollença al comte de Rosselló, que no va poder acceptar per no contrariar el comte d'Empúries. Poc després, ja passat Nadal, els batlles Durfort i Sanç, tornaven a la host perquè temien alguna malifeta dels sarraïns. Va produir-se algun moviment violent entre aquests i Ben Ahabet hi va trobar la mort? O no va ésser així, i va convertir-se al cristianisme amb els seus amics, i va quedar absorbit entre els nous pobladors? No sembla que el seu zel islàmic fos molt accentuat quan es disposava a celebrar les festes de Nadal en companyia d'un magnat cristià. Fos com fos, vet ací un petit enigma.

La flota sarraïna inactiva

Però n'hi ha un altre de més gran. Per què, en situació tan difícil per a la defensa de les Illes, la flota dels sarraïns de Mallorca, que s'hauria mostrat tan agressiva tres anys abans, ara desapareix i en cap moment no fa acte de presència, ni tan solament per a accions secundàries d'hostilització de les comunicacions, tasca per a la qual podia comptar amb bases a Menorca i a Eivissa? Recordem que les úniques naus sarraïnes de què ens parlen les cròniques són quatre galeres que estan en construcció a les drassanes del valí i que Jaume I va donar als hospitalers juntament amb la casa del drassanal. Què podem suposar que havia passat? Caldria creure potser que, en saber que els cristians s'adreçaven a l'illa i que venien amb gran poder, havien embarcat gent i riqueses que calia posar en seguretat i havien salpat vers el nord d'Àfrica, potser vers Tunís, que sembla ésser l'únic país musulmà en què podien confiar. Després, les males notícies rebudes de Mallorca els devien decantar vers la inactivitat i ja no van tornar a llur país. Recordem que en l'avinentsa de l'expedició

de 1114-1115 hi ha també una quasi total inexistència de naus mallorquines.

La darrera resistència

La presa de la capital va donar lloc a molts milers de morts i a un gran nombre de captius. La crònica reial diu que els morts foren vint mil i que trenta mil habitants van fugir a les muntanyes. Desclot parla de cinquanta mil morts i trenta mil presoners. Les fonts musulmanes fan referència a vint-i-quatre mil morts.

Una part important dels fugitius es va refugiar a la Serra sota el comandament d'Ibn Sairí, oncle matern del valí, que sembla que va comptar al començament amb uns mil homes. Ibn Sairí va morir poc després, i llavors els sarraïns de la Serra, ja molt disminuïts de poder, van lluitar a les ordres de Xuaip, natural de Xivert, segurament un almohade refugiat a Mallorca llavors de la revolta del valencià Zaian contra els almohades. Disposava d'uns tres mil guerrers i de vint a trenta homes a cavall i un total de quinze mil no combatents, compresos les dones i els infants.

Havent-se traslladat el rei a Inca el 19 de març, a continuació va atacar els sarraïns refugiats a les muntanyes d'Artà i va acabar obligant-

los a retre's amb un total d'uns dos mil.

El segon viatge a Mallorca del Conquistador

Després de restar a Mallorca primavera, estiu i una part de la tardor, el rei s'embarca a la Palomera vers Catalunya el 28 d'octubre del 1230. El 30 a mitja nit arriba a la Porrassa, entre Tamarit i Tarragona, i el 31 entra en aquest darrer port. Bernat de Santa Eugènia ha estat deixat com a governador de Mallorca.

A la primeria de maig de l'any següent el rei tornarà a Mallorca amb tres galeres perquè Xuaip i els sarraïns de la Serra només volen retre's si el rei hi va personalment. Degué sortir de Salou, al tercer dia era a Porto-Pi, i el 21 de maig el sabem a Ciutat de Mallorca. Després d'ocupats els castells d'Alaró, Pollença i Santueri, Xuaip va proposar negociacions que van conduir a la seva sotmissió amb la concessió de terres, cavalcadures i armes a ell i a quatre més de la seva família, mentre els sarraïns que volgueren sotmetre's van ésser establerts als plans. En restaren, però, uns dos milers d'insotmesos.

Obtingut aquest resultat, el rei, a iniciativa del comanador del Temple a Mallorca, Ramon de

Serra, va establir-se a Capdepera on va fer encendre moltes fogueres perquè semblés que hi tenia un gran exèrcit, mentre enviava les seves tres galeres a intimar la rendició de Menorca. L'estratagema va donar resultat i així Menorca fou sotmesa, però no ocupada. Això s'esdevenia el 17 de juny del 1231.

Alarma i tercer viatge del Conquistador

Notícies alarmants sobre un imminent atac del rei de Tunis obliguen Jaume I a tornar a Mallorca el maig del 1232. La situació sembla tan greu que el rei fa testament a Tarragona el 6 de maig abans d'embarcar-se. Amb una galera, en la qual ell s'avança, i un cert nombre de naus i tarides el rei duu amb ell uns dos-cents cinquanta cavallers. Tement de trobar la capital atacada, o qui sap si ja ocupada, pel rei de Tunis, tocà primerament a Sóller i allà s'assabentà que l'alarma era infundada. Tot seguit anà a la capital per terra, mentre l'estol hi anava per mar. El Conquistador va organitzar a continuació la defensa de l'illa per al cas que el perill temut tornés a presentar-se i, com a mesura complementària i indispensable, va emprendre la reducció dels dos mil sarraïns que no havien volgut sot-

A la fi s'ha publicat el llibre que tothom demanava:

DICCIONARI CASTELLÀ - CATALÀ

per **FRANCESC DE B. MOLL**

Més de 50.000 paraules castellanques amb les equivalències que tenen a les nostres Illes, a Catalunya i al País Valencià.

És una publicació de l'EDITORIAL MOLL

Distribució: LLIBRES MALLORCA. Fortuny, 5. Ciutat de Mallorca

Desembarcament a Santa Ponça, per A. Ribas
(Foto J. Juan)

metre's l'any anterior. El resultat d'aquesta operació és explicat pel **Llibre dels feits** amb aquestes frases: «Dels sarraïns de l'illa que s'erren alçats a la muntanya haguém per catius e per fer a nostra volentat; e donam, a aquells qui en volien, d'ells, que els poblassen per la terra en manera de catius».

Abans de tornar a Catalunya el rei va arribar-se a Menorca. Hi era el 15 de juliol i potser hi va percebre personalment el tribut anual i hi va fer el convingut acte de domini. El 22 de juliol ja tornava a ésser a Catalunya.

Conquesta d'Eivissa i Menorca

Tres anys més tard, el 8 d'agost del 1235, l'arquebisbe electe de Tarragona Guillem de Montgrí, amb la cooperació del comte Nunó Sanç i de l'infant Pere de Portugal, conqueria Eivissa amb relativament poc esforç. Sembla que mentre el regne de València no fou totalment reconquerit (1245), Eivissa fou objecte d'intents de recuperació sarraïna que resultaren totalment fracassats.

Menorca no seria efectivament ocupada fins al començament del 1281 per Alfons el Franc.

III

Un règim liberal

Ja abans de tornar a Catalunya, en el primer viatge, el rei havia començat a organitzar el govern de Mallorca. El 1232 va efectuar el re-

partiment de l'illa, d'acord amb els pactes previs a la conquesta, sens perjudici d'haver concedit ja als barcelonins el 10 de gener del 1230, en gràcia als serveis prestats, que fossin lliures de tota càrrega a les Illes. Però el text bàsic del nou estat de coses és la carta de franquesa del primer de març del 1230, que Descotot resumeix així: «E el rei partí la terra per cavalleries, e als hòmens de peu atressí; e donà-llur franca e quitia, sens dret ne usatge que no fossen tenguts de donar a null hom. Encara, que tot hom hi fos franc, anant e vinent, crestià, e jueu e sarraí, de tot ço que aportàs ne en tragués, que no fos tengut de negun dret a donar».

El règim establert era, doncs, molt més liberal que el vigent a Catalunya i especialment a la Catalunya Vella. Això, i les facilitats de comerç donades, no solament als barcelonins, sinó també als genovesos i als pisans, van fer prosperar ràpidament l'illa, i per això pot dir el rei en la seva crònica que «l'ha nostre Senyor multiplicada, que val dos tants que no faia en lo temps dels sarraïns».

Quant a l'organització municipal de la capital caldria esperar la disposició del 1249, inspirada, com la de Barcelona del mateix any, en la de València del 1245.

Església, defensa i economia

Per a l'organització eclesiàstica són del major interès les disposicions del 5 d'abril del 1232, que és la carta de dotació de la Seu de Mallorca en mans de Bernat, abat

de Sant Feliu de Guíxols, postulat com a bisbe, i que sembla incloure dins la seva jurisdicció les illes de Menorca i Eivissa; i del 13 de desembre del 1235 per la qual el rei concedeix al bisbe que sigui instituit a Mallorca, als clergues residents i a Guillem, electe de Tarragona (sens dubte com a metropolità), que puguin comprar possessions a Mallorca per a l'edificació de la catedral, o adquirir-les per qualsevol altre títol i per al manteniment honorable d'aquells clergues. De tal manera, però, que, si amb el temps, fessin en l'illa massa adquisicions, el rei pogués revocar la concessió. Com pot veure's, el Conqueridor vol prevenir des d'ara l'increment excessiu de les «mans mortes» i d'igual manera actuarà al País Valencià.

Un altre document relacionat amb la concessió de rendes a l'Església de Mallorca havia estat atorgat per l'infant Pere de Portugal, senyor de Mallorca des del 29 de setembre del 1231, i confirmat pel rei el 13 d'octubre del 1236.

Des del punt de vista de la defensa és evident que és deguda a la possessió de Mallorca la creació, el primer d'abril del 1230, del càrrec d'almirall, que és conferit a Carròs, participant en la conquesta, d'origen sicilià, per a tots el dies de la seva vida, «a les parts de Catalunya i Mallorques».

Finalment, des del punt de vista econòmic cal destacar la disposició del 8 de maig del 1247, per la qual és creada la nova moneda anomenada «reals de València», que ha de circular no solament en aquest regne, sinó també a la ciutat i regne de Mallorca i a les illes de Menorca i Eivissa i altres adjacents. Prèviament, sembla que la moneda més corrent a Mallorca era la melgoresa, més que no pas la barcelonesa, que no fou gaire apreciada fins a l'aparició de la moneda de tern alguns anys més tard.

* * *

I vet ací, doncs, breument exposades, tres fases successives d'una època transcendental de la història de les Illes.

Miquel Coll i Alentorn

JAUME I

forjador de l'autonòmic Regne de Mallorca

Tinc un regne sobre el mar
com no el té cap rei d'Espanya.

(Llibre dels feits del Rei en Jaume)

Sens dubte, Jaume I és un personatge clau dins la història de Mallorca. Amb aquest monarca s'instauen unes estructures i consegüentment una nova realitat socio-cultural —la que imperava aleshores a l'occident cristià— que perdura desde 1229 fins a 1716, gairebé cinc segles, fins a la incorporació manu militari de l'illa a l'estat espanyol preconitzat per Felip V.

Dues disposicions legals bàsiques actuen com a pilars del nou regne: la **Carta de Població** de 1230 i el Privilegi constitutiu «dels jurats de la Ciutat i Regne» de 1249. Ambdues disposicions posen en evidència la voluntat reial de constituir un regne o sigui una terra amb personalitat política pròpia, qualificant a la realitat insular com una «universitas» assentada sobre un territori que deixa de ser un pur espai físic per a convertir-se en una àrea caracteritzada políticament, i tot això en funció d'una monarquia —la catalano-aragonesa— que facilita la coexistència en el seu si, de nacions i grups independents.

Per a captar millor el sentit i l'abast d'aquestes primeres normes constitucionals, cal tenir present, prèviament, les condicions o fórmula pactada que va permetre al rei en Jaume conquerir l'illa de Mallorca. L'operació militar nasqué d'un pacte entre el Conquistador i les forces socials que el podien recolzar. Segons aquest pacte, es va planificar la distribució de l'immens botí i territori a conquerir. No es va acudir a l'antic sistema de «pressura» —lliure ocupació dels béns de l'enemic— sinó al de repartiment, i així el rei i els seus magnats s'adjudicaren extensíssims heretatsges on després establirien els seus seguidors. D'aquesta manera l'illa fou dividida en vuit lots: quatre s'adjudicaren al rei, i els altres quatre a cadascun dels grans magnats que havien col·laborat: Gastó de Montcada, Ponç Hug d'Empúries, Nuno Sanç i Berenguer de Palou, amb especial reserva a favor d'aquest últim, de la jurisdicció civil i criminal sobre els territoris que li tocaren. Després d'aquesta operació quedava pendent l'establiment del règim jurídic de la nova societat, que tenia lloc tres mesos després de la conquesta, dia 1 de març de 1230. Aquest document consta de trenta set capítols, i la seva anàlisi demostra els propòsits del monarca sobre les característiques institucionals del nou territori.

És evident el parentiu entre aquest document, conegut com a **Carta Poble** o **de Franquesa**, i altres textos com les **cartes pobles** de Tortosa de 1149 y de Lleida de 1150. Font Rius assenyala com l'elaborada composició d'aquestes últimes explicar llur adopció no sols per a les populars localitats de la nova Catalunya, sinó sobre tot llur funció de model o base per al privilegi fundacional de Mallorca. Per la seva banda Alfonso Guilart observa com el privilegi mallorquí constitueix un text més modern i elaborat que els anteriors que inclou una certa oposició entre el Dret vell i el Dret nou.

En què es concreta aquesta oposició? Fonamental-

ment en un esperit igualitari que des d'un principi va marginar el regne insular dels excessos del feudalisme dominant a Catalunya. La població queda lliure de tota servitud de tipus feudal, la propietat és declarada lliure i transmissible, amb la sola prohibició que pugui passar a cavallers, esglésies o monestirs, per tal d'evitar la seva concentració en mans de poderosos; la confiscació dels béns és sumament restringida, i en els actes judicials s'admet la intervenció dels prohoms o veïns honrats, vertader germen de la representació popular, segons afirma Josep Maria Quadrado. La **Carta de Franquesa**, com escriví Jaume Salvà, serví essencialment per articular els drets individuals dels nous pobladors i formar un règim jurídic superador de la societat feudal, creant els òrgans de justícia necessaris. Per això la majoria dels articles de la carta fan referència a les funcions judicials, compartides entre els oficials reals i els «probi homines».

Res no especifica la **Carta de Població** de Mallorca sobre l'organització municipal del nou regne. Aquesta arribarà anys més tard, mitjançant el privilegi de creació dels jurats, datat el 7 de juliol de 1249, que estableix sis jurats com a supremes magistrats «qui governent et administrant totam insulam». Aquest decret, tal com la **Carta Poble**, no pot ser contemplat aïlladament. Si l'anàlitzam en detall, observarem la seva similitud amb el privilegi de 13 de setembre de 1245, que estableix els jurats de la ciutat i regne de València, i amb el de 27 de juliol de 1249 que reestructura l'organització municipal barcelonina. Tots ells obeeixen la ferma voluntat del rei en Jaume per enfortir les llibertats municipals, consolidant el seu poder en les pol·lents burgesies dels nous i florelxents nuclis urbans dels seus regnes.

Amb el privilegi de creació dels jurats de la Ciutat i Regne de Mallorca, l'illa resta configurada com un gran municipi administrat per aquells. Més tard, en crear-se els primers municipis forans, s'establiran els seus jurats respectius, a imatge dels de la ciutat i regne, i per això les competències dels primers pel que fa a «fora ciutat» quedaran suprimides. Però, com que seguiran anomenant-se «jurats de la ciutat i regne», sempre ostentaran la representació del regne i llur caràcter d'òrgans executius del General Consell —parlament de l'illa—, institució aquesta que, encara que no fos creada per Jaume I, ja que es consolidà paulatinament al llarg del segle XIV, tingué les seves arrels en el «consilium» que el rei en Jaume establí per als jurats, a títol de conseller assessor.

En resum, podem dir que Jaume I no va ser mai estrany a les necessitats del seu volgut Regne de Mallorca, i en el seu desenvolupament institucional estimulà una societat d'homes lliures i la dotà d'àmplies autonomies, conscient que en l'esdevenidor podria arribar àdhuc a ser cap d'una monarquia independent dins la comunità catalano-aragonesa.

ROMA PIÑA HOMS

Conquestes, reconquestes i sermons

(En el setè aniversari
de la mort del Rei en
Jaume I,
el Conqueridor)

per Gabriel Janer Manila

No hi ha qui sos colps suport,
no hi ha qui no's ret a eyl,
car és senyal de la mort
lo dragó de son capeyl.

Jeroni Rosselló

«Lo Rei Conqueridor»

políticament, el rostre de la veritat oficial, la façana de la història programada.

Jaume I és avui un mite perventura inútil. Sortosament, hem començat a dubtar de les vestidures amb què ens l'han amortallat un pic i un altre. Però el mite ha viscut entre nosaltres i es tracta ara de cercar les arrels d'una simbologia que ens ha marcat profundament, es tracta d'esbrinar què hi ha hagut rera el mite i escodri-nyar tot quant hi han volgut amagar i per què...

La figura del Rei Conqueridor ha estat utilitzada des de tots els costats. Ell havia conquerit la «perla» de la Mediterrània als fills de l'Islam i havia poblat aquestes terres de pobles i d'esglésies.

**Quan el Rei En Jaume,
tan valent com noble,
del moros Mallorca volgué rescatar,
ben prest s'aixecava ací el nostre poble
¡Oh Santa Maria de Banyalbufar!**

Escrigué Mossèn Guasp. El poble, que no ho acabava d'entendre, cantava:

**Quan el Rei En Jaume,
tan valent com noltros...**

I sense voler, afirmava una profunda i dolorosa veritat.

Quadre de Jaume I a l'Ajuntament de Ciutat
(Foto J. Juan)

La imatge que el poble ha tingut del rei Jaume I «lo pus bel hom del món» —segons el cronista Bernat Desclot—, ha esdevingut un mite. És cert que modernament, la paraula mite accepta una sèrie de significats i que, quan s'emprèn el seu estudi, el primer obstacle amb el que es pot topar és la dificultat de delimitar rigorosament el seu àmbit, el seu objecte i la seva significació. En antropologia —i seguint el sentit que li dóna Benedict—, el mite és una creença col·lectiva elaborada com a resposta als desitgs d'un grup, que ha obstaculitzat una anàlisi racional de la situació i no ha permès una presa de consciència definitiva i definidora. Així, el mite esdevé una trampa, un engany contra el poble pastat per un grup que no solament vol desvirtualitzar la història, sinó que pretén arraconar totes les possibilitats de crítica i d'anàlisi. Aleshores, el mite és el ropatge d'un símbol que s'utilitza

Dorada Balear

Bona Cervesa (ESPECIAL)

ELABORADA PER

S.A. Balear de Cervezas

Telèfon : 27 17 00

L'any 1965, la impremta «Independència» de Ciutat de Mallorca va publicar una plaqueta de cançons del glosador Joan Sampol a benefici del **Banco de los pobres de diario Baleares** on s'explica la història de l'ascensió del Reial Mallorca a primera divisió i es canten les excel·lències dels seus presidents. La plaqueta comença:

**Don Jaume el Conquistadós
mos va conquistar Mallorca,
i Don Jaume Rosselló
va conquistar pel «Mallorca»
sa primera divisió.**

De vegades, els mites, just una pedra que dóna voltes per un pendís, arriben als límits de l'absurd. Però no es tracta aquí de recerocar els noms geogràfics que la gent atribueix a una exclamació del monarca, després d'una panxada d'allis o de formatge, ni tampoc de pelegrinar a les roques on el seu cavall hi deixà marcada la petja. He volgut acudir als sermons que s'han pronunciat a la Seu de Mallorca per la festa de la Conquesta, tot escodrinyant les arrels del mite... He acudit a l'oratória sagrada de la Conquesta, al sermonari pompós de la festa, a la retòrica nacional-catòlico-imperial, fins que he arribat a extreure conclusions i a fermar caps: He de remarcar que només he tingut la possibilitat de llegir dotze sermons, dels quals solament tres, el de Mossèn Alcover, el de Llorenç Riber i el de Mossèn Caimari foren pronunciat en la llengua de Mallorca. De la lectura detinguda d'aquest sermonari se'n desprèn:

a) L'acceptació i l'aprovació de la guerra, mentre la guerra adopti un sentit de creuada i es faci contra els moros i contra els comunistes, que són els enemics d'Espanya i de la fe.

b) La unitat religiosa és el primer condicionament per a la unitat política.

c) Déu és un partidari empedreït de la **Hispanidad**.

d) Dues interpretacions del sentit de les guerres de religió: Els moros fan la Guerra Santa com a conseqüència de l'odi que senten vers els cristians. Aquests fan la Creuada perquè el cel està de la seva part.

e) La conclusió que la lluita dels conqueridors contra l'Islam ens ha de servir d'exemple i d'incitació a la lluita contra els enemics de les nostres ànimes.

f) Que el destí catòlic de Mallorca ja ens venia marcat des de l'era talaiòtica.

g) Que Catalunya, que havia portat a Mallorca la fe i la «españolidad», ens ha duit ara (el sermó és de 1940) el caos.

h) Que la remor de les cales de Mallorca —que després cantaria Bonet de San Pedro—, havia adormit l'esperit de la raça.

i) Hi ha un paral·lelisme entre el to d'aquest sermonari i les pel·lícules pretesament històriques dels anys quaranta. Jaume I ingressava a la confraria dels grans mites nacionals-catòlics: **Juana la Loca, El Cid, Viriato, Fernando III, Agustina de Aragón...**

j) L'epopeia havia estat preparada des de la profunditat confusa del temps. Hi ha un punt d'erotisme. L'únic que he pogut trobar en tots aquests sermons. L'hem d'agrair, naturalment, a Mn. Llorenç Riber que posa la seva prosa exhuberant i misteriosa al servei de la descripció de l'engendrament del nostre Rei. Diu: «Déu suspengué per curtes estones la irreconciliable malvolença que sentia Pere d'Aragó per s'esposa Maria de Montpeller, perquè vengués a n'el món el Rei En Jaume amb senyals d'una alta predestinació, tot just apuntava el dia dos de febrer, festa de Santa Maria Candelera». (Ll. Riber, Tip. Amengual i Muntaner, 1908).

Però l'antologia està per fer. Vet aquí una mostra:

*Impuls patriòtic i religiós de
Creuada*

1890

No menos patriótico que religioso era el impulso que animaba a los héroes de la conquista española al recobrar, palmo a palmo, el territorio poseído por los invasores agarenos. Brillantísimo, y sin mancha aparece este carácter de la cruzada española en la empresa que hoy conmemoramos. Y, pues que no hay modo más adecuado de conmemorar un hecho glorioso que renovarle en cierto sentido, posesionándonos del espíritu que le inspiró y condujo a término; os invito, señores, a reconocer el supremo dominio de Cristo Rey sobre las sociedades y a ponderar el beneficio incomparable de haber sido incorporados a su pueblo escogido. Así excitaremos el sentimiento de gratitud tan justamente debido a la Providencia misericordiosa, confirmándonos a la vez en el verdadero espíritu de esta patria, como nos lo exige, como nos lo impone la solemnidad de este día.

Miquel Costa i Llobera «Sermón predicado en la Catedral de Mallorca en el aniversario de la Conquista». O.C. Edit. Selecta. Barcelona 1947.

*La lluita de la Creu contra la
Mitja Lluna*

1904

Una lluita hi ha hagut, la més heroica, la més gloriosa, la més èpica, la més estupenda que registra la història, la lluita de l'Occident contra l'Islam, la lluita de la Creu contra la Mitja-Lluna. Era allò l'esperit de l'Evangeli, que és llum, ordre, progrés, civilització, contra l'esperit de concupiscència carnal i mundanal, que és fosca, desgavell, barbàrie. I no hi ha que oblidar-ho: no foren els pobles cristians que envestissen els fills del desert, avalotats darrera el fals Profeta; foren els fills del desert, que, just un riu sortit de mare, just una tempestat que un cap de vent fa esclatar, se tiren damunt els pobles cristians.

Salten a terra, i guanyen un puig i derroten aquells sarraïns, deixant-ne més de mil cinc cents d'estesos. Mentre tant, desembarca el Rei, i amb vint i cinc que el segueixen, dona un encals an els fugitius, posant-se en gran perill. Quan el sol és post, torna an el campament, i en Guillem de Moncada el veu sà i salv, li fa sa mitja (sonrissa). El Rei cobra coratge, perquè tenia por que no el renyàs. Quí el renya, i fort, fou l'altre Moncada, En Ramon, perquè s'era exposat massa. La major partida de les naus no donen fondo a Santa Ponsa, sinó a la Porrassa; i el dimars horabaixet veuen lluir per les cucuies de Bellver, Bona Nova, Na Burguesa i Bendinat, l'exèrcit serraí. Ho fan a sebre an el Rei i l'endemà, armat tothom i oïda

Faust Morell (Foto J. Juan)

missa, el Bisbe de Barcelona els fa un bon sermó encorajant-los. Els Moncades prenen la davantera, i amb els Templers i el comte d'Empúries envestien l'enemic. S'arma una batalla

feresta, hi entra a la fi la reraguarda on anava el Rei, i la victòria es declara a favor dels cristians, però costa la vida an els dos Moncadas. En Guillem havia combregat aquell matí. Tots els cavallers, i el Rei també, alcen greu plant per aquelles morts. Aleshores l'estol de les naus avança fins dins Portopí on fa presa de totes les sarraïnes que hi troba, mentre l'exèrcit de terra es planta davant la ciutat, entre la Reial i la Porta Pintada, llavors de Benalcofol.

Se presenta un altre sarraí principal, En Ben-Abet, que comandava un dels dotze districtes de l'illa, i s'ofereix a entregar-lo an el Rei i a dur cada dia recapte de menjar, tant ne vullen. El Rei accepta tan bones ofertes i tots els cristians tenen En Ben-Abet com un àngel que Déu els envia. Dos lleidatans s'ofereixen a omplir la vall amb sostres de llenya i de terra perquè la cavalleria en pugua passar; com la tenen plena, surten els moros i calen foc a la llenya; però el Rei hi fa girar la síquia, i s'apaga el foc i els de dedins buiden.

Mn. Antoni Maria Alcover. «Sermó de la Conquesta de Mallorca».

Ciutat de Mallorca, estampa d'en Josep Tous, 1905.

Propulsor de guerres creadores

1908

Tot just fa setcents anys que nasqué a Montpeller Jaume I el Conqueridor; i si per molts d'altres els segles esborren el solc de glòria que puguen haver obert, l'immortalitat del Conqueridor se recreix i se renova més robusta, com l'àguila qui, segons expressió bíblica, recobra sa joventut damunt cada segle.

Patriarca de glorioses nissagues futures, pastor de pobles, plasmador d'una gran nacionalitat, dictador de lleis paternals i propulsor de guerres creadores, fou el nin que fa setcents anys alegrava, amb plant infantívol, el palau de Tornamira i tota la ciutat de Montpeller; però aquests títols, amb tot i amb esser grans i merèixer la nostra admiració i la més viva gratitud, no bastarien perquè son nom sonàs damunt una trona cristiana ni farien moure una llengua sacerdotal, si la Fe que és capaç encara ara de tragar les muntanyes d'un lloc a l'altre, no fos la propulsora de tots aquests altíssims heroïsmes; si davant l'escut de les quatre barres no hi fos anat sempre la Creu Redemptora i si la victòria que seguí onsevilla la volada de sa senyera triomfant, no fos estada pietosa i plena de clemència.

Cruixen al vent les veles, com un eixam de banderes heroïques. A mitjan lloc reberen l'assalt formidable del Llebeig, i sobre la veu del Llebeig s'aixecà l'humil deprecació del Rei. El temporal s'apacà; i un decapvespre tots els ulls meravellats veren perfilar-se com una visió, dins l'or i

la vasta púrpura del Ponent, l'enyorada Mallorca... I «Don Nunyo Sans i Don Ramon de Montcada i el Mestre dels Templers i En Bernat de Santa Eugènia i En Gilabert de Cruyles foren els primers qui saltaren a terra en nom de Déu tot-poderós.

Llorenç Riber i Campins. Sermó pronunciat en l'Església Catedral p'el VII Centenari del naixement del Rey En Jaume Festa de la Candelera de 1908.

Palma. Tip-Lit. Amengual y Muntaner 1908.

Justificació de la Conquesta

1910

Había dicho el Rey, al abrirse la asamblea, que procuraran los congregados en ella esforzarse en dilatar el nombre de Dios, en cuyo servicio y para cuyo honor iba a emprender el grave negocio; y el Arzobispo de Tarragona le contesta: «para salud de los fieles y exaltación de la fe y de la Iglesia pensáis peregrinar y exponeros a vos y los vuestros»; el Prelado de Barcelona le promete el reino celestial por el buen propósito de perseguir a los enemigos de la fe y de la cruz; y el Legado pontificio, Cardenal de Santa Sabina, le arma cruzada, le bendice, y concede grandes indulgencias a cuantos le acompañen en la contienda. Hay aquí, pues, la confirmación de la licitud de aquella guerra; y ya ocioso sería entretenernos en demostrar que cumplía con todos los requisitos exigidos por los tratadistas de Derecho para poder llamarse justa: autoridad pública, la de soberano de súbditos vejados; causa legítima y necesaria, la negativa del walí a dar reparación de los agravios y su persistencia en el deseo de inferir otros nuevos; y recta intención de los combatientes, la de libertar a los cautivos, restablecer en nuestra tierra la fe católica, y, como dice un documento conservado en esta Iglesia, «ad expugnandas inde barbaras nationes», desterrar de este suelo a un pueblo saturado de bárbaro fanatismo.

José Miralles y Sbert. *Justificación de la Conquista de Mallorca*.

Palma. Imprenta de J. Tous, 1911.

La Redempció de Mallorca

1920

Armen les màquines de guerra,erven mines davall els fonaments de les murades i les esportellen. El serraí infantilla al cap de cinc mil peons i cent cavalls tallen la síquia de l'aigua a l'exèrcit sitiador i En Nuno Sans la recobra amb gran matança de sarraïns. El moro Ben Abet, qui comandava un dels dotze districtes de l'illa, s'ofereix an el Rei, amb un present de vint bèsties carregades de civada, cabrits i gallines i raïms, portats en sacs, «cosa novella entre nos», i li

promet menjar tant com ne vullen... i tots els cristians el tenen per un àngel que Déu els envia. Són rebutjats els pactes i parlaments del Rei moro davant la sang dels Muntcades que crida venjança. Plou set setmanes i amb més ardor multipliquen les mines i els portells disforjos... fins que el dia 31 de desembre d'aquell any del Senyor, 1229, festa del benaventurat Sant Silvestre i Santa Coloma, «celebrats en l'alba, divinals oficis i sacra comunió» en ordre de batalla s'acosten a la porta de Benalcofol, mig esportellada. —Via, barons, en nom de Déu!... I a la tercera vegada l'exèrcit aixeca un crit eixordador: ¡Santa Maria! Sancta Maria! —ho digueren bé trenta vegades— i esveïren la Ciutat i feriren l'inimic, caiguent l'Almudaina i el Rei sarraï sota el poder de l'alt, de l'humaníssim Conqueridor.

Glòria a Déu! La dreta del Senyor ha feta força, i m'ha exaltat la dreta del Senyor... Jo cantaré l'obra de Déu per sempre... la Redenció de Mallorca.

Andreu Caimari. Sermó de la Conquesta de Mallorca.

Palma. Establiment Tipogràfic d'En Jusep Tous, 1921.

Acréixer la Pàtria i estendre el Regne de la Creu

1924

Memorable día el de la reconquista. Aquel día el Signo de la Redención substituyó a la Media Luna, el Evangelio al Corán, y la robusta y hermosa civilización cristiana a la falaz cultura del Islamismo. Por esto, a todos los que hemos visto la luz en esta isla nos incumbe, como deuda común de gratitud, celebrar con júbilo el aniversario de tan glorioso día. Altamente agradecidos pues por tan inestimable beneficio y por los demás bienes que mediante la conquista han venido sobre Mallorca, bendigamos la grata y dulcísima memoria de Don Jaime I de Aragón y de los ilustres héroes que fueron sus colaboradores en la ardua empresa.

Mas nos contentemos con arrojar hoy una corona de bendiciones sobre las sagradas cenizas de los libertadores de Mallorca; avivemos en nosotros el espíritu generoso con que ellos al acrecentar la Patria extendieron el reino de la Cruz. Como ellos, sí, amemos la Patria, y a la vez defendamos la Religión que la ha engrandecido y alentemos la Fe que tantas victorias sobre sus enemigos ha alcanzado. ¡Ah! Los huesos de los conquistadores de Mallorca se estremecerían de indignación en el fondo de sus sepulcros, si algún día faltara en nosotros la Fe por la que ellos ofrecieron su vida. Escuchemos la voz de la Religión, que es la voz del deber y del honor, con lo que conseguiremos ser ciudadanos dignos de una Patria privilegiada en la tierra y ciudadanos

gloriosos después de la Patria celestial, cuya felicidad no se concluye en la eternidad de los siglos. Así sea.

Antonio Truyols y Pont. «Sermón predicado en la Santa Iglesia Catedral Basílica en el Aniversario de la Conquista de Mallorca».

Palma. Imp. de J. Tous 1925.

Com la serpents als peus de la Verge

1928

Y alboreó el treinta y uno de Diciembre; y oraciones purísimas se elevaron al Dios de los ejércitos. La clerecía celebró los divinos oficios; el Rey y los vasallos comulgaron. El sol besaba cariñosamente los pendones catalanes y aragoneses... y por última vez los minaretes se elevaban altivos sobre las mezquitas moras.

El valiente Said-ben-el-Hakém, montado en blanco caballo, anima a los suyos en nombre de Alá. El valiente Don Jaime, montado también, anima a los cristianos en nombre del Señor. ¿Quién vencerá? ¿Quién como Dios? ¿Quién como María? «¡Inimicitias ponam!... Ipse conteret!» Y Don Jaime da la voz de arremetida; mas tan erizado de hierros está el muro que retrocede la infantería del primer cuerpo de asalto... Repite la voz don Jaime y se mueve la primera columna con los caballeros. Y gritan los peones: ¡Santa María! y aquel grito sublime de fe, aquel nombre bendito de María, enciende el heroísmo de los nuestros y, aunque aprietan los moros y se espantan los caballos, resuena una voz que dice: «Vergüenza caballeros, vergüenza ¡Santa María! ¡Santa María!» Y veinticinco caballeros, invocando a la Reina de los cielos, se lanzan a la ciudad. Y gritando «¡Santa María! ¡Santa María!» entran en tropel los peones y caballeros mientras se abren las puertas por donde pasa triunfante el Monarca de la fe y de las conquistas... «¡Santa María! ¡Santa María!» van gritando enardecidos los cristianos mientras la morisma retrocede y fenece, cual fenece la serpiente a las plantas de la Virgen, y veinte mil cadáveres forman trofeo a las banderas cristianas que ondulan majestuosas en la fortaleza de la Almudaina.

¡Cantad, cantad, Angeles tutelares de Mallorca, como cantaban los israelitas al regresar triunfantes a la ciudad querida, porque el Señor es bueno! «¡Quoniam bonus, quoniam in saeculum misericordia ejus!» Repetid al oído de los conquistadores, grabad en sus escudos, escribid en el cielo de Mallorca y en la Historia de España el triunfo de su fe! ¡Haec est victoria! Esta es la clave de vuestra victoria: ¡vuestra fe!

¡Palma, Palma querida ¿qué harás por Jesucristo en el centenario de tu gloriosa reconquista? ¿qué harás por aquella Virgen que nuestros padres nos señalaban como a la Virgen Con-

quistadora, compañera del gran rey Conquistador? ¡Luchemos, que lucha es la vida del hombre sobre la tierra! Luchemos contra el mal! Luchemos por la fe! Todas las grandezas y las glorias patrias quedan iluminadas, transfiguradas por la fe de nuestros padres, «porque nuestros soldados y nuestros misioneros —en frase augusta de nuestro excelso Monarca Alfonso XIII— y nuestros descubridores, y nuestros navegantes, y nuestros Reyes, tan numerosos que superan a las arenas del desierto, tan esclarecidos que han dejado un reguero de luz en los anales de la Humanidad, jamás enarbolaron la bandera de España sin que estuviera rematada por la Cruz, y al descubrir el Nuevo Mundo y crear veinte Naciones en el Continente Americano en el pecho de aquellas naciones encendieron la fe de Cristo, aun antes de poner en sus labios la gallarda lengua de Cervantes» ¡Ea, pues, a luchar por Jesucristo y por la Patria!

Y al salir de la lid vencedores con la faz por la gloria inflamada, con los trajes en sangre teñidos, y desnudas al sol las espaldas, romperemos en himnos a Cristo, le daremos el trono de España, y caeremos ante El de rodillas, y, con fe, besaremos sus plantas, y radiante, risueña, gloriosa, se alzaré de entre el lodo la Patria entre un loco estampido de ¡vivas! y un repique triunfal... de campanas!

Valentín Herrero. «Sermón de la Reconquista»
Palma. Establec. Tip. J. Tous, 1929

El «Caudillo» hereu del geni cristià i guerrer de Jaume

1937

¡Jamás! ¿Qué he dicho? ¡Ah! No olvido —¿cómo es posible olvidarlo?— no olvido que estamos de nuevo escribiendo páginas sublimes de una Reconquista que supera a la primera, si no en idealismos, sí en maravillas de valor y arrojo.

No olvido que una idea peor que la mahometana, de nuevo había invadido España, filtrándose solapadamente en un principio, descaradamente después, a través de fronteras que, por deber de honestidad humana, debieran haber sido impermeables a los furiosos destructores de los sin-Patria y sin-Dios.

No puedo olvidar a mi Patria, herida en el corazón, he dicho, pero no de muerte, porque en medio de su espantosa desolación, producida por el pestífero aliento de unos renegados, quedábale toda una esperanza, don riquísimo, que siempre ha palpitado en el fondo del alma de sus hijos: la Fe, origen de nuestras glorias; la Fe que, como antes puso bríos de guerra y esplendores de victoria en Covadonga y en los Pirineos, en Calatañazor y en las Navas, en otras mil

ocasiones y lugares, los ha puesto ahora, inmensamente superiores en Oviedo y en Toledo, en Santa María de la Cabeza y en Zaragoza, en la Ciudad Universitaria y en Sevilla, y en Teruel, y doquier hay un Español que sabe juramentarse para morir, antes que entregarse, con el palmo de Patria que defiende, a la anti-España.

Sí; de nuevo desmoronóse el soberbio edificio de España, en parte, por idénticas causas que motivaron la gran catástrofe visigoda; y en esta conmoción sin precedentes, de nuevo perdimos la costa de Levante, la Corona ilustre de nuestro gran Rey...; pero la fe española, ilustrada con el más tremendo y aleccionador de los contrastes, la reconquistará!

Ved el contraste. En la Edad Media sufrió España las incursiones bárbaras de los hijos del desierto africano, que se estrellaron ante el patriotismo

cristiano, entre otros, de los Astures y Catalanes...; mientras que ahora, han tenido que ser éstos, —hijos pérfidos de la Madre Patria— los que, en vergonzosa alianza con sus seculares enemigos, han tenido la osadía y avilantéz de clavar, traidores, el puñal parricida en mitad del corazón de España.

Pero ¡ah hermanos!, besemos, agradecidos la mano providente del Altísimo. De las sombras musulmanas sacó Dios la luz de la redención patria al conjuro de un Caudillo que ha heredado, con ventaja, el genio cristiano y guerrero de Jaime «el Conquistador»; al conjuro de FRANCO, quien, mientras funde admirablemente fuerzas nuevas e idealismos antiguos que, como aguas salidas de madre, desde Navarra, la siempre fiel, bajan preludiando ya las glorias de Recaredo y Suintila, y dibujando en el horizonte rojo y gúaldo de nuestra Pa-

tria la grandeza de los Reyes Católicos, nos grita: ¡Españoles! Por Dios y por la Patria!

España debe ser Grande y Libre bajo el signo de la Unidad de creencias y de territorios.

Antonio Garau Planas «Sermón predicado en la Santa Iglesia Catedral Basílica en el Aniversario de la Conquista de Mallorca el día 31 de diciembre de 1937, 2º A.T. sobre el tema «España Una». Palma. Imp. y Litografía La Esperanza.

Déu cridà Espanya a Creuada de Catolicitat

1938

Y España, puesta su confianza en Dios, sigue escribiendo su poema de reconquistas. «Imperio que amanece en Cruzada de Catolicidad», ha dicho Franco. Dios la llamó y Ella se armó caballera de su gloria, contra las huestes de Satán.

Dios la llamó... y se levantó el Cid, rotas las ligaduras y los sellos de su sepulcro. Despabiló la estirpe adormecida y, cabalgante en corcel de ilusiones remozadas, levantó, con su tizona hecha bandera, los trigales de Castilla al vitor de Cristo Rey... Y enfilaba los infantes castellanos hacia lo Alto de León. ¡Viva España, viva España!

Y llegarán nuestros ejércitos a Barcelona, y los peñascales de Monserat batirán palmas de alegría, porque eran trono de una Señora que guardaba en su centro los besos de Juan de Austria y, en su alcázar, la espada de Iñigo de Loyola... y temblarán de gozo las ruinas vetustas de Poblet y Santas Creus y de Santa María de Ripoll, porque la verdadera Cataluña jamás soñará en separatismos: acompañó a Colón, con el padre Buill, a buscar almas para Jesucristo y se hizo esclava de los esclavos negros, con San Pedro Claver, en las tierras americanas...

Dios nos llamó. Llamó a España. La llamó a Cruzada de Catolicidad... Y los paladines de la Fe, que rezan el rosario en las trincheras, llegarán a la ribera valenciana... Las «Torres» seculares de Valencia florecerán en hosanna triunfal, y, entre los azahares, brillarán fanales junto a las mayólicas de la siempre Virgen, la Reina que inclina su frente al peso de la diadema de sus misericordias, la «Madre de Dios de los Desamparados»... y allá, en los cielos, San Vicente Ferrer invitará a Teresa de Jesús y a todos los mártires y vírgenes de España a cantar el «Tedeum» porque la verdadera Valencia, la de Santo Tomás de Villanueva, la del «Pellater» que declaraba la guerra a Francia, la del Beato Juan de Ribera, fue siempre muy española...

Valentín Herrero «Sermón de la Reconquista». Palma.

Imprenta La Esperanza.

*De Barcelona ens dugueren la fe,
ara el caos*

1940

Ungido de misterio, murió Mahoma, el profeta de Aláh. En el ambiente febreo de su pueblo vibraba una ilusión. Sobre su tumba floreció —como, al borde del pantano, la flor maldita— el grito de «¡Guerra Santa!» Mil brazos forzudos esgrimían al aire sus alfanjes rojizos de sol, como si fueran antorchas del odio... ¡Y el mundo se consternó!

En una avalancha incontenible, cruzaron como el simún la frente de África, hacia Poniente, donde el Atlas levanta su joroba. El caballo de Atila volvería a enrojecer los campos de Europa. ¡Roma podía tañer a alarma el bronce de sus campanarios!

El viento de la Meca cruzó el Estrecho; arribó a playas españolas...; y ahogó en sangre el poder de la monarquía goda. España huyó, escalando breñas astures. Sólo allí no subirían los turbantes del Profeta del Islam. Antes había subido aquellas rocosidades una Virgen, Hermana de la Madre de España; con ésta y con sus hijos había subido, con paso leve, mayestático y cadencioso, la Epopeya. ¡Pese al furor moro, España no podía perecer!

Carísimos hermanos: Han pasado los siglos. Volvió a caer en nuestros campos la Cruz del Dios de España. Anidaron en Mallorca los halcones de presa. Se derrumbó, como en el Gualdele, la Historia.

Las naves que de Barcelona nos trajeron la fe, de Barcelona nos trajeron el caos.

Se levantó la Historia, el ímpetu sagrado de que se nutren los pueblos. Se levantó el espíritu del Conquistador, adormecido al arrullo de nuestras calas.

Era el alma racial la que latía en las frentes hoscas de nuestros guerreros, que cambiaron por un fusil, la hoz y el arado, para defender la integridad intacta de nuestras costas de Manacor. Es el águila que embiste al halcón.

Renacieron, en un sacro anónimo, los héroes de antaño que vamos a proclamar Hijos Predilectos de nuestra Ciudad. Eran los nietos de Don Jaime.

Y con Don Jaime se luchó por Dios y por la Hispanidad.

¡Mallorca se salvó por ellos!

Y una vez redimida, se levantó a ser redentora de Valencia, Murcia y Cataluña, a las que llevó, como un día le trajeran ellas, el beso de Dios y la bandera de España.

¡Mallorca fue de nuevo factor de Hispanidad!

Volvimos a escribir Historia.

Sebastián Gayá Riera. «En torno a la Hispanidad»

Palma. Imprenta Guasp, 1941.

Conquistaren l'illa per a Crist

1944

Y el 31 de diciembre siguiente, día señalado para el asalto final, toda la hueste, por orden del Rey, oye misa y comulga, y luego puestos todos en orden de batalla: «Adelante, les dice el Rey: Pensad que vais en nombre de Dios Nuestro Señor». Pero, como víctimas del miedo, no se movieran ni infantes ni caballeros; temiendo el Rey un gran desastre, en aquella hora crítica, se encomienda a la Virgen, exclamando: «Oh Madre de Dios Nuestro Señor, aquí hemos venido para que en esta tierra se celebre el sacrificio de Vuestro Hijo. Rogad para que ninguna deshonra padezcamos Nos ni alguno de los que a Nos sirven por amor de Vos y de Vuestro Hijo». Y gritando más fuerte tres veces: «Adelante, Barones, en nombre de Dios. ¿Les teméis?» Entonces, como animados súbitamente por una corriente de heroísmo, diciendo y repitiendo, cada vez más fuerte: «Santa Maria, Manta Maria», penetran en la ciudad y logran el triunfo definitivo, conquistando la ciudad y la isla para Cristo.

Juan Quetglas. «La Conquista de Mallorca».

Palma. Imprenta Independencia.

*Un «Caudillo» cristianísim
llança arengues de Guerra Santa!*

1945

Un nuevo poder, tiránicamente engeido, quisiera raer hasta en sus raíces las esencias de España, para que ni las piedras guardaran aquella unción de sangre que es prenda de fecundidad martirial. Era, escribía un Prelado Español, una autoridad prostituida y usurpadora, antinacional y anticristiana, tiránica y delincuente. Usurpadora porque se arrogaba el título de autoridad legítima sólo por una ficción de la realidad política del país: prostituida, porque subvirtió la misión augusta de la autoridad, con ponerse al servicio de una plebe desbordada en odios, envidias y afanes de venganza; antinacional, porque se vendió a los intereses judaicos de la Rusia soviética; anticristiana, porque negó a la Religión Católica, la profesada por casi la totalidad del pueblo español, derechos que le son fundamentales, nativos e inalienables...; tiránica, porque oprimió con cruel violencia, las libertades más naturales: aquellas precisamente que formaban con España, un todo consubstancial; y delincuente, porque consistió, sin reparación y sin castigo, y aún fomentó con protección oficial, los más horribles desmanes... y llegó hasta el asesinato y las penas más afflictivas para eliminar a los hombres más cons-

picuos de la España buena y cristiana.

¿Es lícita la resistencia armada? Nuestro actual Arzobispo Primado voceaba en una Pastoral luminosa: ...Es para Nos clarísimo el derecho de la sociedad, no de promover arbitrarias y no justificadas sediciones, sino de derrocar un gobierno tiránico y gravemente perjudicial a la sociedad, por medios legales, si es posible; pero, si no lo es, por un alzamiento armado. Esta es la doctrina expuesta por dos santos Doctores de la Iglesia: Santo Tomás de Aquino, Doctor el más autorizado de la Teología Católica, y por San Roberto Belarmino; y, junto con ellos, por el preclarísimo Doctor, el eximio Francisco Suárez.

Un Caudillo cristianísimo lanza arengas de ¡Guerra Santa! Despierta —con su fino instinto teológico— el alma de España, largos siglos anquilosada y adormecida. Los Prelados hablan, como antaño, de defensa de la fe, de la civilización, de la cultura, de la Reconquista y de Lepanto...».

Sebastián Gayá Riera. «A paso de cruzados».

Palma. Imprenta Guasp.

La veu de les Illes

CORT

Setmanari
d'informació
general sobre la
problemàtica
del nostre poble

Avda. Antoni Maura, 24

Tel. 21 31 54

CIUTAT

L'Església nostra

Josep Amengual

Sentit d'una Província eclesiàstica balear

UNES DADES DE LA HISTÒRIA.

Entre els estudiosos dels orígens del cristianisme a les nostres illes queden per a resoldre dues qüestions: d'on vingueren els primers cristians i en segon lloc, quina fou l'organització de les nostres esglésies.

A nivell episcopal, la notícia més clara i segura és que, al 484, els bisbes Macari de Menorca, Elies de Mallorca i Opilió d'Eivissa, juntament amb altres 463, foren forçats pel rei Hunneric a participar a una Conferència Episcopal a Cartago. Tot acabà molt malament, com quasi sempre que l'estat vol resoldre les qüestions religioses. Els bisbes illencs, participaren de la sort dels reunits: foren desterrats perquè es resistiren a fer de la fe cristiana la cobertura ideològica del regne vàndal, del qual formaven part les nostres terres.

Saber a quina província eclesiàstica pertanyien les diòcesis baleàriques és difícil. No hi ha cap notícia directa i per això hom treballa avançant hipòtesis més o menys serioses. L'estudi més sòlid de què disposem segueix essent el de G. Seguí, publicat el 1937, que han utilitzat els millors historiadors. Arriba a la conclusió que creu més probable que les diòcesis illenques pertanyeren a la província Cartaginense, a la qual feia cap Cartago Nova (1). Ll. Pérez creu més probable que Palma hauria arribat a tenir la categoria de metròpoli eclesiàstica (2). Una i altra opinió tenen uns antecedents sòlids i diversos, que per deducció arriben a conclusions probables també diferents. I no és per gust de complicar si dic que em sembla més coherent amb les dades positives (la intervenció de S. Gregori Magne en el monestir de Cabrera), la llista dels bisbes convocats a Cartago el 484, i amb les dades negatives (la no participació als concilis romano-visigòtics), em fan pensar que les esglésies balears tengueren un estatut semblant al de Sardenya i la Itàlia suburbicària, on el bisbe de Roma exercia les funcions del metropolità. En canvi l'esmentada absència dels bisbes balears als concilis romano-visigòtics i un text de S. Isidor que considera les Balears com a integrants de la Tarraconense durant la invasió vàndalica, així com la no aplicació del principi d'acomodació a l'organització eclesiàstica de les illes,

Jaume I mostrant el pla de la Seu de Mallorca (s. XVIII)
(Foto J. Juan)

han duit a C. Veny a proposar que aquestes esglésies seguien depenent del metropolità de Tarragona (3).

Després de la reconquesta, Mallorca (a la qual fou incorporada Menorca), formà una diòcesi exempta, és a dir, no vinculada a cap província eclesiàstica.

El motiu immediat d'aquesta situació fou l'existència d'una disputa entre el papa, el rei i algunes seus episcopals del Principat que al·legaven drets adquirits anteriorment durant la dominació musulmana. Hi podria haver de part de Roma altres mòbils, com seria el voler restaurar la situació pròpia de l'època vàndala i bizantina que com a hipòtesi he esmentat més amunt, així com també aplicar a Mallorca el dret universal sobre les illes que atribuïa al papa l'apòcrifa donació de Constantí, que començà a circular probablement dins el s. IX. No oblidem que Pere II, feudatari del papa, prometé la creació del bisbat de Mallorca, una volta hagués conquerit l'illa. També aquí, de moment, no es pot anar més lluny de les suposicions. Afegim que altres diòcesis de creació contemporània a la de Mallorca foren exemptes. I és que dins tot aquest problema, tant de part de les autoritats eclesiàstiques com de les civils, la consideració dels ministeris eclesiàstics estava acompanyada pels esquemes feudals, on el benefici a la llarga pesava més que el servei.

La condició de bisbat exempt continuà fins a 1492, en què València fou desmembrada de Tarragona, passant a fer cap d'una pròpia província eclesiàstica que comprengué Cartagena i Mallorca. La població de València, el seu protagonisme cultural i econòmic, tant dins la nostra confederació com fora d'ella li donaren una ca-

(1) G. SEGUI VIDAL *La carta-encíclica del Obispo Severo. Estudio crítico de su autenticidad e integridad con un bosquejo histórico del cristianismo balear anterior al siglo VIII*. Palma de Mallorca 1937, ps. 96-104.

(2) L. PEREZ MARTINEZ *Mallorca cristiana a Historia de Mallorca* (ed. J. MASCARO PASARIUS) I, Palma de M. 1970, ps. 560-561.

(3) C. VENY *Early Christianity in the Balearic Islands*, *Classical Folia* 21 (1967/2) 216-218.

Si teniu intenció de comprar res de joieria, confeccions de pell, objectes propis per a obsequi, articles de viatge, perles, porcellanes, quadres d'esmalt, etc., potser tindrem exactament alló que vos interessi.

ENS SENTIREM MOLT
COMPLAGUTS SI TENIU EL
GUST DE VENIR, SENSE
CAP COMPROMÍS PER
PART VOSTRA, A VEURE
LA NOSTRA SELECCIÓ
D'ARTICLES

nacar

Jaume III, 19

Tel. 21 69 06 - 21 69 07 - 21 06 48

Palma de Mallorca

UNA EMPRESA AMB INDISCUTIBLE
VOLUNTAT DE SERVIR BE TOT HOM

(Amb molt de gust vos farem un 10% de
descompte si esmentau aquest anunci)

tegoria que no s'ha repetit. Però tal volta pesàs més que tot això el fet que el titular de la seva seu era R. de Borja, vicecanceller de l'Església romana, que aquell mateix any fou elegit papa amb el nom d'Alexandre VI.

La situació d'Eivissa, sense bisbe propi no canvià, sinó que seguí dins la diòcesi primada de Tarragona. L'agregació definitiva a la província valentina es realitzà al restablir-se definitivament el bisbat l'any 1927.

¿QUÈ SIGNIFICA AQUESTA HISTÒRIA PER A LES NOSTRES ESGLÉSIES?

En termes generals ha representat ben poc. Per a la majoria dels creients la província eclesiàstica no té cap incidència, i això des de segles, sobretot des que la capitalitat d'aquestes circumscripcions començà a ser una qüestió de prestigi d'eclesiàstic obtingut i concedit en nom d'interessos poc pastorals o per a restaurar històries mortes.

Des del punt de vista històric, referint-nos a la Baixa Edat Mitjana cap als nostres dies, la província eclesiàstica ha estat quasi anul·lada; primer per voluntat dels bisbes que es volien alliberar dels vertaders abusos d'autoritat d'uns metropolitans veïns, apel·lant a una dependència romana que aleshores era més teòrica que real, pel que mira a qüestions menors. Circumstàncies històriques posaren en mans de Roma nous mitjans que, juntament amb els prestigi indiscutit de què gaudia, la facultaren per exercir de fet unes funcions que originàriament eren pròpies dels metropolitans. Aquest fou el resultat de la convergència d'interessos dels bisbes i de Roma, per més que aquells no sospitaven les conseqüències de la seva apel·lació.

La codificació del dret canònic de 1917 trobà la província eclesiàstica dins la categoria més honorífica que operativa, i així la deixà. Els nous mitjans de comunicació i una certa mitificació del papat no afavorien una descentralització.

¿QUÈ POT FER AVUI UNA PROVÍNCIA ECLESIÀSTICA?

En primer lloc ha d'esser una institució que fomenti i expressi la comunió entre les esglésies. No es pot programar per a donar cap títol ni nous colors al vestit d'una persona ni a una seu.

Per paralel·lisme amb una altra institució col·legial diria que no em sembla positiu el protagonisme que assumeixen els presidents de les conferències episcopals. Primer, perquè això és en detriment del sentit col·legial i en segon lloc perquè els personalismes són perillosos. Honradament pens que el de l'arquebisbe Morcillo fou negatiu, de la mateixa manera que em sembla que ha estat positiu el de l'arquebisbe Enrique Tarancón; millor hagués estat tota una conferència episcopal més a to. Tornant un poc més enllà hom pot veure que els bisbes espanyols no parlaren de manera igual quan estava present Vidal i Barraquer o quan en canvi dominaven Gomà o Segura.

Amb aquest paralel·lisme vull dir que, per a una futura província eclesiàstica balear, s'ha de posar de banda tota espècie de triomfalisme i tota intenció centralitzadora o de monopoli. Una província eclesiàstica de les illes en primer lloc hauria de proposar-se com a tasca per fomentar i significar la comunió entre les esglésies de les illes. Actualment estam vinculats pel credo i poca cosa més. Les tasques són més semblants que comunes. Ens aproxima més el que passa per Roma o Madrid que el que necessitam, pensam i programam plegats.

Aquest és un problema d'esglésies, més que de persones. Ara si les persones que estan al front d'aquestes esglésies tenguessin unes relacions institucionalitzades, també les esglésies es comunicarien més i els esforços serien més fructuosos.

¿PER QUÈ ANAR JUNTS ELS CREIENTS DE LES ILLES?

La història ens ha fet veïnats. Si l'església és «assemblea» i comunió, necessita expressar la seva identitat amb formes i mitjans històrics.

De fet la primera passa està donada des de fa estona. L'organització eclesiàstica des de temps enrera ha respectat la realitat de la nostra geografia, donant la plenitud de les funcions a cada una de les illes, fent-ne de cada una de les tres majors una diòcesi. A cap altre nivell hi ha un reconeixement semblant.

Si així rep una resposta la nostra realitat en el que té de diferenciada, la mateixa institució eclesiàstica no pot assitir a una història i a un projecte de futur d'unes comunitats que van plegades. Aconseguir formar una província eclesiàstica pròpia afavoriria la creació de nous serveis comuns per al nostre poble.

No oblidem que el procés històric de l'autocomprensió de l'església neotestamentària comença per l'assemblea reunida, que realitza i significa la comunió eclesial,

primer dins una comunitat urbana (Jerusalem), passant posteriorment a designar una colla de comunitats d'una regió, com podia ésser Judea o Galàcia, per arribar, amb la carta als efesis, a designar l'Església universal.

Tornant als serveis que podria oferir una província eclesiàstica balear, podríem dir que són nombrosos. D'entre ells esmentam:

En primer lloc aquells que deriven de la mateixa **configuració insular** de les nostres terres, que crea uns problemes específics i diferenciats respecte del continent. Per això, aquesta realitat comuna necessita també un plantejament i una resposta trobada en comú.

El fet que les nostres diòcesis no sien grosses (amb això no vull donar a entendre que no cregui millor que encara es multipliquin més), demana que certs **serveis** s'hagin de programar en **comú** per a obtenir-ne més qualitat. Això s'ha d'aplicar igualment als que ofereixen els laics i als de les institucions ministerials o de vida religiosa. Aquí hi ha un camp molt ample que haurem d'encetar amb força imaginació i creativitat.

En aquesta línia tal volta caldrà pensar en un **intercanvi de persones**, p.e. de preveres (hi ha hagut casos); els religiosos ho tenim tot per fer. Aquí són les religioses les que van al davant.

Finalment diria que per aquí s'allunyaria qualsevol vel·leïtat respecte de la pervivència de les diòcesis menors. Un acostament de les institucions eclesials a una realitat que no seria poderosa ajudaria a fer més clar que ésser diòcesi, o formar província eclesiàstica, no requereix molta d'aparença, sinó que tota comunitat del poble de Déu prou caracteritzada no obté la resposta eclesial adequada si no té el propi president episcopal, principi que cal transportar al nivell de les províncies eclesiàstiques. Tot això resulta prou clar per qui llegeix el decret conciliar sobre l'activitat missionera.

Derivació del que deim és prevenir una repetició de l'espectacle lamentable que han ofert determinats cercles —hom ignora si hi ha una font comuna—, quan, una volta que s'ha desbloquejat el nomenament de bisbes, amb els noms dels nostres s'han fet totes les caramboles possibles. Amb comunitats de fe en Crist i els seus presidents no es poden repetir escenes semblants. Per això urgeix que sia des de les illes que es doni la primera passa. I ara per ara, si qualque veu podrà ser escoltada en un futur —la durada del qual hom no pot calcular—, aquesta veu serà la dels bisbes. I aquests bisbes han d'ésser els nostres. Aquest problema no es pot tractar més des de Madrid o des de la capital de l'actual província eclesiàstica, sens que vulgui donar a entendre que s'ha tractat a València, puix sobre aquesta matèria no sol haver-hi filtracions, a part que no consta que s'hagi arribat a tal nivell de consulta.

Com a problema transitori afegiria que en les adaptacions de textos litúrgics ja hi ha hagut alguns treballs comuns a les illes. Crec que també això s'hauria de potenciar, sobretot si es mantenen determinades tesis mozarabitzants dins certs medis valencians, o gonellistes a Mallorca, i tot això fa encara més admirable la tasca dels laics i clergues que tant han treballat.

CAP A UNA CONFERÈNCIA EPISCOPAL DELS PAÏSOS CATALANS

Voldria acabar amb una reflexió sobre un punt que he desenrotllat més a un escrit que ha sortit al número de «Qüestions de Vida Cristiana» corresponent al novembre 1976, pàg. 99-108.

Hom podria treure la conclusió que aquest escrit proclama l'aïllament absolut. Voldria dir que la vida que he volgut assenyalar pretén recollir tot el que de positiu té la nostra situació i la nostra comuna tradició i fer d'elles una plataforma de comunicació.

Ara bé, aquesta tradició no és monopoli nostre. La compartim amb el Principat i amb el País Valencià. Per això mateix la urgència de mantenir-nos oberts —és una de les possibilitats de la insularitat—, ens duu a tro-

bar-nos a un segon nivell amb les esglésies que no per imposició, sinó ja per tradició, ens són més pròximes. Per això trobo molt adient tornar transcriure unes paraules del llucmajorer Miquel Thomàs Taxaquet referides a la reforma dels centres de formació dels preveres empressa pel concili de Trento:

Essent com és Espanya tan estesa, que comprèn no sols molts pobles, sinó àdhuc diferents nacions en cert sentit, convindria que hi hagués diverses acadèmies o seminaris. Però en aquest punt jo voldria que, de totes passades, les províncies (eclesiàstiques) de Tarragona i de València fossin considerades una sola província, perquè així era antigament; i això serà fàcil, puix tenen una sola llengua i els mateixos costums (4).

Aquests criteris de respecte per la realitat dels pobles i llur història és el que el Vaticà II proposa per a la formació de les conferències episcopals, que no exclou diversos nivells.

Univ. Deusto (Bilbao), 20-11-1976.

JOSEP AMENGUAL BATLE.

(4) M. BATLLORI (ed. J. M. BENITEZ) *Catalunya a l'època moderna. Recerques d'història cultural i religiosa*, Barcelona 1971, p. 218.

Breu record per a Mossèn Pons, *l'home que no havia tingut temps de posar ordre*

La nota necrològica de Mossèn Antoni Pons i Pastor, recentment traspasat, potser hauria de començar dient que va néixer al carrer del Sant Esperit de la Ciutat de Mallorca, el dia vuit de gener del 1888, i repetir després, allò que posen les contraportades dels llibres amb la finalitat d'explicar-nos la vida i els miracles de l'autor. Hauria de dir que es dedicà tota la vida a la investigació històrica i que es cremà els ulls en la lectura dels documents antics, en la penombra destenyida dels arxius. Finalment, parlaria de les seves publicacions: dels articles, dels llibres... Vaig conèixer Mossèn Pons no fa més de tres anys. Aleshores, jo treballava en un llibre sobre teatre i vaig anar a veure'l a la seva casa de Santa Catalina. Parlàrem molt de temps i, després, vaig tornar-hi dues o tres vegades més. El trobava assegut, rera una gran taula, engiponat en una lloba calenta, de roba groixuda, descordada fins damunt els genolls, la boina calada i la bufanda damunt el bescoll. Parlar amb ell era, gairebé, una festa. Una íntima dis-

baixa en la qual es posava de manifest la personalitat de l'investigador: una mescla de clergue liberal i d'ingenuïtat, de frescor en el pensament i de bon sentit. Em contà moltes coses, durant aquelles tardes, i ara que ja és mort, voldria haver-hi anat altres vegades. Parlant de teatre, em digué que un dia, durant la guerra civil, s'hi presentà a veure'l En Miquel Puigserver i li digué: «Don Toni, ara vénc perquè podríem fer un negoci, vostè i jo. Si compràvem una camionada de cadires d'aquestes de tisora, podríem posar-les rera el cementiri i llogar-les al públic que hi acudeix a veure els afusellaments...» En Puigserver es dolia d'aquella actitud i Mossèn Pons, molts d'anys després, encara ho recordava...

En Joan Miralles i Monserrat el va entrevistar el 1971 i publicà les seves paraules al número 599 de la revista *LLUC*. He volgut avui, per a recordar-lo retallar uns fragments d'aquelles paraules que, ara farà sis anys Mossèn Pons debanava, tot perfilant la seva pròpia història.

—*Més tard, com que sempre he estat un homo d'idees molt innocents, me pensava que un capellà quan havia acabat sa carrera havia d'anar a ses vicaries més pobres i més derrotades; així va ser que, donat es cas que nigu volia anar a Estellencs, jo, en virtut d'aquestes teories tan angèliques me vaig oferir an el Palau i me n'hi vaig anar. En aquest temps vaig preparar-me durant tres mesos per s'examen de mestre de Montision. Ja en vaig passar ses meves, perquè s'Aritmètica mai me va agradar. I d'un cop vaig treure devers deu assignatures, per embuis!*

—*Després ha vengut sa mort de sa meva tia i de sa meva germana que va morir d'un càncer dolent. L'he enyorada molt. Fa devers tres anys... I tanta sort que Déu me conserva s'humor i encara en tenc per riure-me'n de lo que no fa riure. Ara hi ha una bona senyora molt cristiana que va servir sa meva germana, que li prometé que no me deixaria, i me du es brou i llavó jo me faig unes sopes estil jonquet... que jo en*

esser bisbe llevaré teologia i posaré assignatures pràctiques: sopar, dinar, fer-se netes ses sabates, etc. ha, ha, ha

—Encara ara estic en relació amb en Jordi Rubió i Balaguer i també amb s'editor de sa Barcino, en Casacuberta, que me publicà: Els reis de la Casa de Mallorca. M'envià un retall d'un diari que se publica en el Rosselló, que deia que allà hi havien tengut reis, i va sortir no sé qui i va fer un extracte de tot es llibre meu i en Casacuberta el m'envià i me digué: «Perquè vegi que es vostro treball fa profit!» Jo n'estic ben content perquè almanco veig que hauré fet un poc de cultura. De Catalunya també conec n'Aramon. A n'en Pompeu Fabra no el vaig conèixer personalment, però ne som un admirador. A Mallorca també hi vengué el Pare Batllori, jesuïta que estigué a Ciutat una partida de temps i casi tot m'ho va dedicar. També vengué en Pm amb en

Porcel. Me demanaren si tenia qualque cosa meva i els vaig donar un exemplar d'un Cynegeticon que és un poema de caça, i un exemplar d'una biografia de don Pere d'Alcàntara Penya, i llavò me surt en Porcel a un diari i me diu: «Mossèn Pons, un escriptor caudaloso y desordenado». I sí, efectivament això és vere, perquè jo no he tengut temps d'ordenar tot lo que vaig fent. Resulta que jo no sé en sa meva vida com he pogut fer un article... perquè és vere que ho som així de «desordenado». En Porcel no digué cap mentida. Té tota sa raó del món.

—Per mi s'història no és més que s'història de s'homo. En es segle XIII, què menjaven?, com vestien? No sé si era en es cinquè tom, que pos ses vegades que sa família Sa-Font s'afaitava durant sa setmana.

—Sa meva història no és solament de Mallorca, sinó també del

Regne de Mallorca: Balears, Perpinyà, Montpeller... Lo meu de s'història de Mallorca, és un estil senzillet, casi tot a base de documents. Avui, a tots aquests homos de gran volada els han d'estar alerta, sobretot a n'aquests historiadors que sempre volen. Jo tenc una biografia sobre el bisbe Nadal, on faig «embustero» en Menéndez y Pelayo. Ell defensa que aquest bisbe era jansenista. Jo li dedic un capítol que per cert don Jaume Espases, es canonge, va dur an en Miquel Artigues, deixeble d'en Menéndez y Pelayo i don Jaume quan va tornar diu: «N'Artigues diu que vosté té tota sa raó del món».

Que descansi en pau. Ens resta amb el record, el seu treball i la seva fidelitat.

G.J.M.

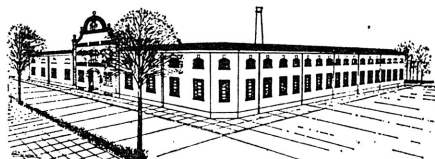
VERJO

s'oli gustós d'abans

encara es fa avui

CAIMARI

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL

guants

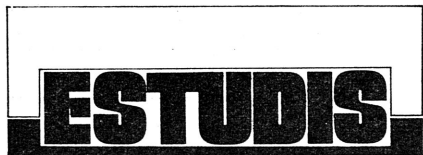
bosses

peces de vestit

i marroquinèria en general

Gran Via de Colón - Telèfon 50 19 00

I N C A

Notes per a un estudi dels mètodes d'ensenyança a les escoles de primeres lletres de Ciutat de Mallorca

No es pot negar que la Societat Econòmica Mallorquina d'Amics del País, a partir de 1779, inicia una sèrie d'activitats en el camp de l'educació, que suposen una reactivació del nostre empobrit panorama pedagògic. La inauguració de diverses escoles i centres d'ensenyament, el seu interès pel millorament de la pràctica escolar són alguns dels aspectes més destacats que escalonen la seva trajectòria en el camp de les activitats escolars. Malgrat tot això que acabam de dir i que ja ha estat objecte d'estudi (1), es pot afirmar que la postura dels Il·lustrats mallorquins respecte de l'educació va ésser, en general, més teòrica que pràctica. Per altra banda, si és veritat que van ésser capaços de realitzacions dignes d'alabança, de fet, la seva aportació al renovament escolar va ésser exigua. I encara més, es pot afirmar que els moviments reformistes populars (a nivell d'ensenyança primària) es van iniciar d'esquena a les activitats dels Il·lustrats, integrats dins la Societat Econòmica d'Amics del País.

La influència que tingué Joan Enric Pestalozzi en la pedagogia dècimonica mallorquina, s'ha d'analitzar dins aquest context. Els membres de l'Econòmica Mallorquina, encara que sembla que s'interessaren pel pestalozzisme, no van jugar cap paper en

la seva implantació. De fet, desaproveitaren l'estada de Jovellanos, exiliat a l'illa des de 1801, bon coneixedor de la pedagogia de l'insigne suís. Tampoc aprofitaren el fet que un mallorquí —Isidor Antillon— fos professor del **Real Instituto Pestalozziano** de Madrid. Els Il·lustrats de l'illa es limitaren a enviar un alumne a l'Institut madrileny, perquè hi aprenguéssin les tècniques de Pestalozzi (curs 1806-1807) (2), però mai no es va aplicar aquest mètode a les escoles de primeres lletres que mantenia la Societat Econòmica.

De fet, el pestalozzisme actiu a Espanya comença l'any 1804 a Tarragona, quan el professor suís F. Voitel hi va fundar una escola adequada a la pedagogia de Burgdorf. Aquesta experiència va ésser imitada a altres ciutats i va culminar amb la fundació, patrocinada per Godoy, de l'Institut Pestalozzià, ja mencionat (1806).

Com ja hem dit, els Il·lustrats mallorquins enviaren a aquesta institució un mestre, perquè després adequés a les escoles de l'illa les tècniques apreses. Però realment no va succeir així. De fet, la introducció del sistema de Pestalozzi, així com de qualsevol altra metodologia renovadora, es farà a Mallorca sense comptar amb la Societat Econòmica d'Amics del País. Només tindrem constància de l'aplicació pràctica del mètode de

Pestalozzi en 1816. Va ésser Nicolau Pons, Prevere, que conegué personalment F. Voitel, quan vingué a Mallorca, duit de la seva afeció a la Botànica, qui va començar una tasca docent adequada a la metodologia pestalozziana. Coneixedor directe de les seves obres, arribà a elaborar material didàctic, seguint les directrius pedagògiques de Pestalozzi. A un informe de 17 de febrer de 1838 (3) es reconeix que aquest material era usat, cosa que evidencia una influència que cal tenir en compte. **Insistent en aquesta idea, diré que a un informe realitzat després d'una visita a les escoles de nins i nines de Palma, els comissionats pel Governador Civil, Comte d'Ayamans, escriuen en 1834:**

D. Pascual Ribot en la calle del Estanco y D. Almodovar en la de Puigdorfilia tienen escuelas bastante bien surtidas. Las ideas primarias de los números se aprenden en la primera por medio de las tablas de Pestalozzi, en cuyas combinaciones de dificultad progresiva observamos a varios alumnos muy versados (4).

Pel que acabam de dir no hem d'entendre que el mètode de Pestalozzi fos de domini general a l'illa. En tot cas va ésser una de les alternatives que permeteren als mestres de primeres lletres una renovació de la pràctica docent. Realment va ésser el

4CATS
galeria d'art

C/ San Sebastian, 7
Tel. 226493 Palma

GARDY ARTIGAS

dibuixos - bronzes -
ceràmiques - gravats -
litografies

gener 77

mètode lancasterià, introduït a Espanya per l'anglès Kearney, que dirigia una escola a Madrid devers l'any 1818, el que es va aplicar majoritàriament a les nostres escoles.

El mateix Nicolau Pons, que el 1820, en esser invitat pel Cap polític de la província a encarregar-se d'una nombrosa escola, que va dirigir per espai de dos anys, va practicar una combinació del mètode pestalozzià amb el mètode de Lancaster, denominat també Mètode Mutu. Des de la nostra perspectiva actual és obvi considerar que aquesta combinació pedagògica va consistir a usar el mètode de Lancaster com a tècnica organitzativa i el de Pestalozzi a nivell didàctic.

Aquest mateix mestre, desitjós de millorar la seva pràctica escolar, en 1821 va anar a Barcelona per posar-se al corrent de les experiències que s'hi realitzaven, però sembla que el lancasterisme que s'hi practicava, era més defectuós que el seu. (5)

El mètode de Lancaster es va considerar gairebé «oficial» a tot el país, o, almenys, va esser protegit per ordres i decrets emanats del poder central. (6) Aquests decrets cada vegada varen esser més impositius i concrets, fins a tal punt que un d'ells (7) obliga el Governador de cada província a enviar dos mestres a Madrid, a l'objecte d'instruir-se en el mètode indicat. De Balears foren enviats Francesc Riutord i el prevere Nicolau Pons, els quals, en tornar a

Pestalozzi

l'illa el 1837, es dedicaren a ensenyar als mestres dels pobles els principis que ells practicaven i que perfeccionaren.

Un altre aspecte que posa en relleu la pressió oficial per a l'establiment del mètode de Lancaster, és el projecte d'establir, a càrrec de l'Ajuntament de Palma, les que serien les seves dues primeres «escoles municipals» (una a l'edifici de Sant

Francesc d'Assís i l'altra a l'edifici del Carme), projecte que s'envià, per a la seva aprovació, al Sr. Governador.

Que el sistema de enseñanza que se observe, por de pronto sea el que comunmente se sigue en las escuelas establecidas hasta poder plantear el método de Vallejo mandado adoptar recientemente por el Gobierno... (8)

La ignorància dels encarregats municipals de l'ensenyança queda de manifest en la contestació que rep, dies després (21 de juliol de 1835) el qui llavors era Governador Civil i Cap polític de la província, Guillem Moragues:

Y en cuanto al método... procurando sea el lancasteriano, que es el que el Gobierno trata de generalizar y al cual es aplicable el sistema de Vallejo. (9)

L'interès que les autoritats mallorquines van posar en la implantació del mètode de Lancaster es fa més patent encara en la petició que el Comissionat d'Instrucció Pública, Miguel Font i Muntaner, fa a l'Ecma. Diputació Provincial de Balears:

Tenga a bien determinar que los dos nombrados para ir a la Escuela Normal de Madrid vayan a aprender el método en las de París o de Londres incluyendo en el presupuesto de los gastos provinciales lo necesario para hacer el viaje. (10)

«Lo necesario para hacer el viaje» sabem que va esser, a més de les

NOTES

(1) La primera aportació bibliogràfica que estudia les realitzacions, que dins l'àmbit de l'Educació va realitzar la Societat Econòmica Mallorquina, es troba en OLIVER, M. de los Santos: «Mallorca durante la Primera Revolución». Palma de Mca. 1901. — Imprenta de Amengual y Muntaner.

Alguns anys més endavant i gràcies a un certamen públic, la bibliografia mallorquina es nodreix de les dues úniques obres que fins als nostres dies han tractat d'historiar l'Educació a Mallorca. Em referesc a «Ensayo Histórico sobre el desarrollo de la Instrucción Pública en Mallorca». — Tipografía Soler, Palma de Mallorca, 1904, de Jaume Pomar; i a «Bosquejo Histórico sobre la Instrucción Pública en Mallorca». Tipog. Soler, Palma, 1904, de Rafel Ballester. Totes dues obres tracten, però, referencialment, el tema que comentam. Per a una anàlisi de les aportacions educatives que la S.E.A.P. mallorquina va realitzar, cal acudir a les fonts i documentació sobre el tema, que es guarda a l'Arxiu Històric del Regne de Mallorca, i també a les que conté l'Arxiu de la Societat Econòmica Matritense, especialment els lligalls 45/8 (1.783) i 212 (2) (1.816). Per altra banda darrerament comptam amb dos treballs universitaris

que aporten llum al paper que els Il·lustrats mallorquins varen jugar dins l'àmbit de l'Educació. Em referesc a COLOM, A.: **Política Educativa de la Societat Econòmica Mallorquina: Els Instituto Balear**. — Tesis de Llicenciatura dirigida pel Dr. D. Emilio Redondo. — Dept. de Pedagogia de la Universitat de Barcelona, uny de 1971. — Y a SUREDA B.: **Análisis Socio-educativo de la Presión Reformista en Mallorca (1775-1835)**. — Tesis de Llicenciatura dirigida pel Dr. A. Colom. — Dpt. de Pedagogia de la Facultat de Filosofia i Lletres de Palma de Mallorca. Setembre 1976.

(2) LLABRES BERNAL, Juan: **La Real Sociedad Económica Mallorquina de Amigos del País y sus Actividades (1778-1917)** a «Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana, Tom. XXXIII, núm. 814-815. — Pgs. 380 a 391. — Palma de Mallorca 1971. — Vegi's pag. 385.

(3) Vegi's «Escrito del Comisionado Miguel Font y Muntaner tras haber visitado las dos escuelas municipales». Vegi's Lligall 925, n.º 6, Foli 24 i següents. Arxiu Municipal de Palma de Mallorca. A partir d'ara citarem A.M.P.M.

(4) LLABRES BERNAL, Juan: «Noticias y relaciones históricas de Mallorca» 2 toms. Palma de Mallorca, 1959. Antiga Imprenta Soler.

(5) Informe que en 27 de febrero de 1837 dio D. Francisco Riutord, Director de la Escuela Lancasteriana de S. Francisco sobre el estado de la Enseñanza Mutua en esta Isla». En el lligall 925, n.º 6, foli 25. A.M.P.M.

(6) Vegi's en aquest sentit el Reial Decret de 31 d'agost de 1834, pel qual el Govern envia dos mestres a Anglaterra per tal d'instruir-se en les millores que el mètode de Lancaster pot aportar a les escoles del nostre país.

(7) Veure Reial Ordre de 16 de febrer de 1835.

(8) Vegi's «Escuela de Primeras Letras. Establecimiento de dos escuelas. Proyecto de su establecimiento dirigido al señor Gobernador...». — Firmado el 17 de julio de 1835. — Lligall 925, foli 1, A.M.P.M.

(9) Consultau: **Contestación al proyecto de establecimiento de dos escuelas municipales de Primeras Letras...**. — Datat el 21 de juliol de 1835. — Lligall 925, foli 2. — A.M.P.M.

(10) Veure: «Escrito del Comisionado Miguel Font y Muntaner...». Op. cit. foli 27.

despeses del desplaçament, quatre mil reals per al manteniment de cada mestre (11). El viatge es va realitzar, tal com es desprèn d'una nota firmada l'onze de desembre de 1838 (12) i d'un escrit de Nicolau Pons, en el qual entre altres coses s'afirma «...que al regreso de un viaje que hice al extranjero por orden de la Diputación provincial de estas islas...» (13).

Es a començaments de la dècada dels anys quaranta, exactament el 1841, quan apareixen les primeres crítiques del Sistema Mutu o Lancasterià. Serà el mateix Nicolau Pons, un dels mestres becats a París, qui, en

tenir coneixement d'altres novetats pedagògiques, organitzarà la seva escola del Carme d'acord amb l'anomenat Mètode Mixt, i aprovarà i alabarà, en contra del mètode Lancasterià, el Mètode Simultani (14).

A partir d'aquesta data s'anirà introduint a Mallorca la pedagogia i didàctica d'un dels educadors que més influència tingueren a Espanya durant tot el segle XIX. Em referesc a Pablo Montesino, el qual tornà de l'exili el 1833 i pocs anys més tard, concretament el 1836, ocuparà un dels llocs de responsabilitat dins la Direcció General d'Instrucció Pública, essent presidida per Quintana. P. Mon-

tesinos va començar a influir damunt l'escola espanyola a partir de 1840, data en què publica el seu «Manual para los Maestros de Escuelas Infantiles», fonamentat bàsicament en la pedagogia del quasi oblidat Pestalozzi. Més endavant, des de l'Escola Normal de Madrid, seguirà exercint una marcada influència damunt el Magisteri espanyol, mantenint-se sempre en ple acord amb la pedagogia pestalozziana. Així l'ensenyança primària mallorquina, encara que cada dia més tamisada per l'ensenyança oficialista, acabarà la primera part del segle XIX sota els auspicis pestalozzians del seu començament (15).

ANEX

A manera d'apèndix, oferim una explicació sumària dels diversos mètodes mencionats en la precedent exposició. Per a aquesta explicació hem preferit utilitzar les paraules textuais d'un autor mallorquí que a final del segle XIX publicava una obra adequada al magisteri mallorquí i inspirada, tal com diu el pròleg, en el professor de Pedagogia de l'Escola Normal de Palma Sr. Sebastià Font i Martorell. Per tant els textos que oferim reflecteixen l'esperit pedagògic mallorquí i volen ésser, com en el seu temps, una descripció tan adequada com sigui possible a la realitat dels mètodes i sistemes que es practicaven (16).

EXPOSICIO DELS SISTEMES

Sistema Simultani.—El mestre classifica els nins d'acord amb el desenvolupament intel·lectual de cada un, i forma cinc o sis grups, procurant que hi hagi la major igualtat possible de coneixements en els nins de cada grup. Llavors el grup rep un tractament pedagògic com si fos un sol nin.

Sistema Mutu.—El mestre distribueix els alumnes segons l'edat i segons el nivell de coneixements, i forma vuit grups o seccions que són posades a càrrec d'altres tants nins, anomenats instructors, elegits i ensenyats directament pel mestre en distintes hores de la classe (17).

Sistema Mixt.—Es una combinació dels dos anteriors. El mestre agafa de cada un, allò que creu més convenient, i evita els obstacles que ofereixen en la pràctica.

AVANTATGES I INCONVENIENTS DE CADA UN DELS SISTEMES

Sistema Simultani.—Avantatges: Es poden ensenyar tants grups, com nins en el sistema individual. Els nins de cada grup estan units per, l'estímul per l'equilibri de les seves forces intel·lectuals i pel desig de mantenir-se a una mateixa altura de coneixements.

Inconvenients: No es pot adoptar en escoles de més de seixanta nins, perquè no cabrien en sis seccions, i fal-

taria temps per ensenyar-les totes. Així es cauria en el mateix inconvenient del sistema individual amb molts de nins (18). A més, mentre el mestre està ocupat donant lliçó a un grup, els altres, no tenint una superior vigilància, s'abandonen a ells mateixos, i és fàcil l'alteració de l'ordre i el trencament de la disciplina.

Sistema Mutu.—Avantatges: la subdivisió indefinida, que permet aquest sistema, fa que tots els nins puguin progressar sense estacionar-se dins un mateix grup. La jerarquia escolar és un poderós estímul, que manté entre els nins una noble emulació i manté sempre viva l'afició a l'estudi fins a assolir els primers llocs. Els instructors perfeccionen els seus coneixements, i comuniquen després als altres allò que ells han après abans. Els altres nins comprenen millor el llenguatge natural i anàleg dels seus companys, i pot regnar un ordre admirable a tota l'escola, ja que és el mestre qui s'ocupa, personalment, del manteniment d'aquest ordre.

El Drach

BIJUTERIA DE NOVETAT

OBJECTES TÍPICS DE MALLORCA

Sant Domingo, 25 i 27

CIUTAT

Angela

MERCERIA

Randes - Cintes

Botons - Corbates

Especialitat en articles de modisteria

R. Muntaner, 40 - Tel. 29 37 67

Jaume II, 33 - Tel. 21 14 24 CIUTAT

Inconvenients: El mestre no té una intervenció directa en l'ensenyament. Els instructors poden ensenyar els coneixements més elementals; però els estudis més abstractes, tals com la gramàtica, els preceptes morals i religiosos i les ciències naturals, només el mestre els pot ensenyar amb profit. És poc favorable al desenvolupament de la intel·ligència per la diferència que hi ha entre les explicacions del mestre i les dels instructors. Un altre inconvenient és que no es pot adoptar en escoles poc nombroses a causa de la impossibilitat de trobar-hi prou instructors i inspectors d'ordre i de classe, que estiguin ben preparats.

Sistema Mixt.—Conserva la classificació del sistema Mutu, que és el seu principal mèrit, i fa intervenir directament el mestre en l'ensenyança. Per tant reuneix els millors avantatges de tots dos sistemes i es presta més que cap altre al progrés dels deixebles. Malgrat tot no es pot adoptar en tots els casos, ja que, tractant-se d'una escola de més de cent cinquanta alumnes i no tenint cap ajudant el mestre, no queda més remei que adoptar el sistema mutu.

ELECCIÓ DEL SISTEMA.

En l'elecció del sistema d'ensenyament cal atendre tres circumstàncies:

- 1.ª Nombre d'alumnes.
- 2.ª Els coneixements que posseeixen.
- 3.ª La grandària, forma i disposició de l'edifici destinat a servir d'escola.

FUNCIONARIS QUE INTERVENEN EN L'ESCOLA (elegits entre els nins).

En una escola elemental simultània:

Els ajudants generals, que han d'esser sis, un per a cada dia de la setmana. Han d'esser elegits entre els nins majors i més aplicats. Aquests funcionaris s'encarreguen de mantenir

l'ordre, mentre el mestre explica la lliçó a les diferents seccions de cada classe.

Els ajudants particulars, o de secció, que seran tants com seccions hi hagi. Han d'esser elegits entre els nins més aplicats de les seccions superiors. Les seves funcions són dirigir l'ensenyança en les respectives seccions, conduir-les a la presència del mestre, tornar-les als bancs i procurar sostenir l'estudi i l'ordre dins la seva secció.

Els ajudants suplents. Seran tants com seccions hi hagi a la classe. Si és possible, no hauran d'esser elegits dins les mateixes seccions d'on procedeixen els ajudants que hauran de suplir en el cas que faltin a l'escola o que estiguin ocupats donant una lliçó.

En una escola elemental mútua:

Els inspectors són de dues maneres: d'ordre i de classe. Els primers tenen per objecte mantenir l'ordre, i hauran d'esser, almenys, sis. Els segons estan encarregats de dirigir els exercicis de cada classe i hauran d'esser tants com classes generals d'ensenyança se donin a l'escola.

Els instructors estan destinats a exercir les funcions de mestre en les seves respectives seccions, i donaran als nins la instrucció corresponent. Han d'esser tants, almenys, com seccions hi hagi a cada classe general, i hi haurà també un nombre igual de suplents.

Els ajudants. Són aquells nins que els instructors elegeixen diàriament d'entre els nins de les seves respectives seccions, a fi que els ajudin en les seves tasques.

En una escola elemental mixta:

Es necessita un ajudant, de la classe de mestres, inspectors d'ordre i de classe, vigilants i instructors. Les seves funcions són les que queden expressades.

NOTES

(11) Veure foli 28 del lligall 925 de l'A.M.P.M.

(12) Veure foli 34 de ibidem.

(13) Veure escrit de 31 d'agost de 1840 en foli 40 del lligall 925 de l'A.M.P.M.

(14) Consultau: «Informe sobre la Escuela del Carmen» foli 40 de ibidem., datat el 12 de març de 1841.

(15) L'obra citada de Montesino està publicada a Madrid (1840) per la Impremta Real. Vegeu també sobre l'insigne educador: BARNES: *Notas para la historia de la Pedagogía española.* — Publicat en el «Boletín de la Institución Libre de Enseñanza», Madrid 28 de febrer de 1926.

(16) Ens referim a l'obra de CRESPI, Pedro A.: *Nociones elementales de Pedagogía para el uso de los aspirantes al Magisterio de Primera Enseñanza.* — Palma, 2.ª edició, 1896. Est. Tipográfico del Comercio. — 208, XXII.

Veure sobre Exposició dels Sistemes: pag. 138.

Avantatges i inconvenients: pag. 138 a 141.

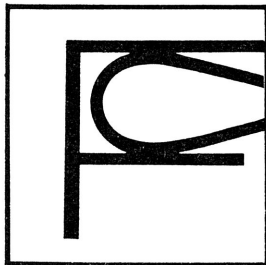
Elecció del sistema: pag. 141.

(17) Almenys aquest seria l'ideal, però creim que difícilment succeiria tal com descriu P. Crespí, especialment si tenim en compte els escassos emoluments del magisteri primari.

(18) El mètode individual era simplement aquell en el qual el mestre atenia un a un els seus alumnes.

Crespí afirma: «El sistema individual consisteix que el mestre ensenya successivament cada nin en particular, senyalant-li els seus treballs i obrant en tot com si no hagués de comunicar la instrucció a un sol deixeble». Veure ibidem pag. 138. Els Sistema Individual era el més generalitzat abans dels esforços que la Societat Econòmica Mallorquina va realitzar per tal de transformar la metodologia de les nostres escoles, i va perdurar, fins i tot, en moltes d'elles fins ben entrat el segle XX.

Fotogravats A. Comas

- FOTOGRAVAT
- OFFSET
- DEPARTAMENT DE DIBUIX
- CREACIÓ GRÀFICA
- FOTOGRAFIA INDUSTRIAL
- ARXIU FOTOGRÀFIC
- NYLOPRINT I
- FOTOCOMPOSICIÓ

C/. Emperatriu Eugènia - 1 - D - telèfons. 294650 - 54 - PALMA.

Diario de Mallorca

un diari

per a tots els mallorquins

La lucidesa d'Antoni Bonner

Mallorca sempre ha estat encís d'escriptors i artistes forasters. Allò que se'n diuen visitants il·lustres. Fins i tot alguns d'ells han romàs tan encisats que han quedat, han comprat una caseta a un poblet o llogaret no massa lluny de Ciutat, i han duit una vida tranquil·la, vora una bona foganya a l'hivern, a la fresca quan el sol crema de valent. Han tengut fills que, de vegades, han estat atrets també per les lletres o les arts, com és el cas de Camilo José Cela amb el seu: Camilo José Cela Conde. En podríem anomenar una catèfa, de personatges amants de Mallorca, dedicats a feines intel·lectuals. Des dels Cela a Anthony Kerrigan, passant per Angela von Neumann i John Ulbricht... i Robert Graves.

He dit que la vida d'aquestes persones transcorre tranquil·la: n'estic segur. Els agrada fer una xerradeta amb els mallorquins; naturalment, això sí, amb l'idioma que, més bé o més malament, han hagut d'aprendre per a viure en un territori pertanyent a Espanya (si no és que ja l'havien adoptat a altres llocs, com Cela senior): l'espanyol. És clar que aquesta llengua, a la llarga o a la curta, no els permet endinsar-se en un coneixement real de Mallorca, senzillament perquè el pagès de Pollença o el mariner d'Andratx, el forner de Capdepera o el picapedrer de Galilea parlen, encara, **prou caparruts!**, un idioma estrany, identificat científicament com idioma català. Crec que tot plegat és molt significatiu. No es tracta d'un petit problema cultural —entesa la cultura de la manera clàssica o tradicional—. Personalment ho veig com un fenomen de dimensions clarament polítiques. Si avui, o en un futur, tots aquests

intel·lectuals participen d'una forma o altra en una activitat política, es trobaran amb un entrebanc fonamental. La seva ignorància de la llengua de Mallorca els impedirà, de bon començament, una integració vertadera, activa en el poble de Mallorca. Tanmateix, no és aquesta la dificultat fonamental. M'interessa deixar ben clar que consider la vida quotidiana com una acció política, i que no em refereisc tan sols a eleccions o altres operacions burocràtiques que perventura veurem. Un incís. Es pot al·legar que un nombre major de dones i homes immigrants parlen només en espanyol, arreu de l'illa. No em sé estar de dir, jo, que conec molts de casos que, amb uns esforços sensacionals (pensem com ha estat i està tractada la nostra llengua a nivell d'ensenyament), han après el català, i són mallorquins com qualsevol altre dels qui hem nascut i viscut sempre a Mallorca, que no estam per racismes de llinatges, sinó per capacitats de visió lúcida.

L'excepció d'aquesta regla, efectivament, existeix. Es diu Antoni Bonner, i és un escriptor de l'àrea anglo-saxona. Traductor de Ramon Llull a l'anglès, viu, si no vaig errat, a Puigpunyent. Fugaçment, l'estiu passat, vaig conèixer una filla seva, Debbie, que, amb uns bergants rokers, feia música des d'un conjunt, el nom del qual em semblà totalment revelador: «Escclatasang». El català de Debbie no era com l'espanyol de molts estrangers que són entre nosaltres: un idioma parlat com si duquin goma de mastegar entre les dents. Al contrari, la seva naturalitat el feia exacte. I això que tant ella com la seva germana Aina viuen als Estats Units més de

mig any de cada un. Es mouen més, doncs, de devora l'escalfapanxes que molts dels altres intel·lectuals residents. Antoni Bonner —no tan sols Anthony— és, també, un puigpunyentí més, però resulta que ara ha demostrat un rigor intel·lectual insòlit entre els residents. Acaba de publicar un llibre en català, fent-nos un favor ben gros justament pel tema —tan poc divulgat— que tracta. El seu títol és «Plantes de les Balears» i acaba de sortir com a número primer d'una nova col·lecció de Can Moll: «Manuals d'introducció a la Naturalesa». L'estic llegint com un vertader analfabet en una cosa que cada dia rep més atemptats i és menystinguda per quasi tots nosaltres: la natura. Els dibuixos són d'Aina Bonner i les fotografies en color de Jurado i de Llorens. No cal dir que veig com a una necessitat l'agraïment que hauríem de sentir els mallorquins per una contribució com aquesta, però més encara per la lucidesa de l'actitud política d'Antoni Bonner essent l'excepció dins un panorama intel·lectual que, si hem de ser coherents, no podem deixar de qualificar com lamentable. El treball de Bonner s'afegeix, a més, al combat que el «Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa» mantén amb tanta putrefacció ideològica, que és el que permet els desastres que passen des de l'Albufera d'Alcúdia a la costa de Paguera. (Per cert, l'opuscle que ha editat el grup d'ornitologia sobre l'Albufera em sembla magistral). Les posicions humanes es van aclarint cada dia amb més intensitat, per si no hi estaven des de temps enrera. O no?

JOSEP ALBERTI
12.XI.1976

RÀDIO POPULAR

una amiga de tot lo dia

C. O. P. E.
MALLORCA

Des de Barcelona

Detergent amb taques

El fill pròdig cavalca

Uep! Com anam? Torn a omplir paper blanc per a la revista «LLUC». Però des de la darrera vegada han passat —a la revista «LLUC», a Mallorca, a «això» anomenat «Espanya», a la mà que escriu— un parell de coses. Sabeu que he trobat el detergent que fa taques? Prest en faran anuncis a les tanques, als diaris i a la Televisió Estatal. I podreu demanar consells per carta al «querido concho Pep Gonnella».

Ara no faré pus informacions, ni cròniques, ni cartes. Els diaris expliquen bastantes més coses que abans molts de pics emmascarades amb blancors i paraules puríssimes. Simplement vos llançaré un paquet d'aquest detergent amb taques per alçar

la llebre en aquests vells temps (ha parlat qualcú de les explotacions i les peles de la corrupció?, de les rendes del poder que continuen amb els maquillatges d'aquell «parte» triomfal d'abans de jo néixer?).

Vells temps amb anuncis a tota plana i en català a «LLUC» d'un diari («de más circulación del archipiélago») perseguidor de la llengua i cultura catalanes a les Illes quan, ahora hi ha la prohibició a «Cuadernos para el diálogo» de fer publicitat de certs «partits i organitzacions d'esquerra». Vells temps amb un referèndum en tota la premsa, ràdio, TV i tanques dels carrers han de fer anuncis pagats pel govern quan una certa «esquerra» és detinguda aquí per penjar petits cartells de propaganda per l'abstenció i el boicot. Vells temps d'atur mentre la pujada del nivell de vida és vertical i sofrim el sindicat vertical que encara cobra i ocupa els locals dels treballadors i, encara, els obrers són detinguts i acusats del vellíssim tòpic «agitadores anarquistas o comunistas». Vells temps quan 30 homes (joves i vells) pinten amb esprais i pengem cartells amb escales del 20-N i «la Unidad Nacional» al Passeig de Gràcia amb impunitat total mentre la gent d'esquerres és detinguda quan escriu «12-Novembre Vaga General» o explica l'evidència: «Abstenir-se del Referèndum franquista» «sense llibertats, amnistia total i autonomies no hi pot haver democràcia». Vell temps amb una oposició que re-baixa, sense ésser gener ni «Re-bajas», els seus plantejaments, les seves reivindicacions, les lluites, mentre la vida quotidiana de tots noltros segueix fotuda, fotudeta, fotudíssima, entremig de la congelació de salaris, l'augment dels preus i la confusió dels llenguatges; i mentrestant arriben demagògiques concessions (prest vendrà a Barcelona el Sr. Suárez, que no sabem si encara pensa que no se pot ensenyar «Física Nuclear» en català, i ens atorgarà la «cooficialidad» i el «Régimen especial para las provincias de la región catalana» a canvi d'un SI com la catedral al seu referèndum).

Enmig d'aquests temps vells ixen gents, en tots els camps, que, ara ma-

teix, ja, fan una «política» directíssima amb un llenguatge gestual que deixa les corrompudes selves de la paraula censurada per parir atmosferes que alcen bombolles als aires i avis reformistes que prediquen el mateix disc retxat de sempre «Cal que tot canviï perquè res no canviï».

El 20-N (que podia ésser segons les pintades un ventall de coses, des de «Dia del subnormal» a «20-Naps») i el 19-N i el 21-N el Born fou més que una festa. L'antic mercat del Born, buit i mig am runes, fou «ocupat» per l'**Assemblea de Treballadors de l'Espectacle**, que hi montaven «Don Juan Tenorio». Vos assegureu que de l'obra de Zorrilla, dels 15 Don Juans, 20 Donyes Inès, 14 Comendadors, etc., no en veiem massa els espectadors, que només travessar l'entrada descobriem una «modernitat» inèdita encara —i no per falta de ganes— en aquest poble nostre; la modernitat és: **l'espectador és alhora actor; cal trencar els papers espectador passiu i actor actiu; cal inventar noves relacions i nous contactes**. Seguint aquestes «consignes» l'espai del mercat del Born era un mercat de gents que intercanviaven i inventaven l'escenografia de trobar-se. Els motius o el referent podien ésser: a) beure un cremat, b) fumar un porro, c) pixar o cagar en un racó, d) comprar castanyes torrades, e) menjar bunyols, f) sentir «La Rondalla de la Costa» o «Oriol Tramvia» o l'«Orquestra Plateria» o «Rafel Subirachs» o el segon acte del Tenorio, g) amagar-se davall els cadafals i fer l'amor a un, dos, tres o més, h) posar-se una careta, i) pintar-se ulls o mans o... j) donar un bes a un home/dona/al.lot/al.lota/nin/nina desconegut k) repartir adhesius de l'Associació de Veïns de la Barcelona Vella que volen el «Born per al barri», l) realitzar la resta de l'alfabet.

L'apoteosi final amb una grua gegantina on Pau Riba —fent de Doña Inés— i Don Joan —travestit— se penjaven a la cúpula, no era un punt final.

El punt i seguit continuava amb la policia voltant l'edifici i la promesa de votar SI a l'Amnistia total dels presos polítics i els presos comuns que (malgrat s'hagi volgut amagar-ho per la dreta i una certa «esquerra») també són politiquíssims perquè des dels «delictes sexuals» (homosexualitat, adulteri, etc.) fins als «delictes socials» (robatori, violació, propietat privada, etc.) cadascun d'ells duu agermanada una llei injusta que serveix per anar a favor d'uns pocs en contra de la majoria.

El meu detergent amb taques fa també un anunci (seguint la campanya de «Per Nadal TOTS a casa»), que diu així:

AMNISTIA TOTAL vol dir que comuns i polítics han de sortir.

BIEL MESQUIDA I AMENGUAL

Assistència Palmesana

amb el desig de
fomentar actes
culturals ofereix
cada dissabte
teatre o varietats

c/. Ramon Llull, 11

Tel. 21 12 28

Ciutat de Mallorca

INDEX

LLUC 1976

ADROVER, Joan			
Escola del camp: primeres passes	50		
Cap a una revolució cultural pagesa	180		
Quatre mesos de cooperativisme democràtic a Campos	256		
AGUILÓ, Betlem			
Modest Cuixart, el pintor de la dona	272		
ALBERT, Pere			
Els premis «Ciutat de Palma», un tràmit	53		
Els premis octubre: una afirmació valenciana dels Països Catalans	284		
ALBERTÍ, Josep			
Taula rodona: la postura dels nostres intel·lectuals	91		
La lucidesa d'Antoni Bonner	308		
ALCOVER I TOMÀS, Josep A.			
Sistemes biològics i culturals	71		
ALCOVER, MANUELA			
L'impacte del modernisme a les Illes	152		
Prim	193		
Rusiñol-Mir	246		
ALOMAR, Celestí			
Resum d'una època d'economia turística	5		
AMENGUAL I BATLE, Josep			
L'Església nostra a Ciutat	155		
Sentit d'una Província eclesiàstica balear	299		
AMOROS BORRAS, A.			
Alaró, vila elèctrica	227		
ARBOS I CANYELLES, Enric			
Nins (poema)	228		
BASSA, Ramon			
L'educació permanent d'adults a les Illes	207		
BAUZA, Manuel			
L'Església nostra a Ciutat	156		
BENET, Josep			
L'Estatut d'autonomia de Catalunya	34		
BIBILONI, Gabriel			
L'ortografia de la 1.ª persona del present d'indicatiu	251		
BLASCO, Josep L.			
País Valencià: el problema estatutari avui	36		
BOVER, Jaume			
Llibres 1975	17		
La Diada del llibre: unes notes i una llista	162		
CABRER, Guillem			
Notes sobre la vida i l'obra d'un poeta (Pere Orlandis i Despuig)	279		
CAMPINS, Antoni			
Economia 1975: segon any crític	3		
CAPELLÀ, Llorenç			
Els intel·lectuals mallorquins a la postguerra	87		
CAPÓ, Miquel			
Fora-Vila: sector poc rendable	109		
CARLOS, Pere			
Llibres 1975	17		
La diada del llibre: unes notes i una llista	162		
CASELLES, Andreu			
Mn. Salvador Galmés: tot un home	122		
CENDRÓS, Joan B.			
Escola popular i catalana	30		
COLOM, Antoni J.			
Educació, societat i contaminació	78		
Treballs d'investigació històrica (Escola Normal)	112		
Un departament de pedagogia dins la nostra Universitat	205		
Notes per a uns estudis dels mètodes d'ensenyança a les escoles de primeres lletres de Ciutat de Mallorca	304		
COLL I ALENTORN, Miquel			
Les Illes, abans, durant i després de la Conquesta	287		
COMPANY, Martí			
Correu	86		
CONGRES DE CULTURA CATALANA (Secretariat)			
El C. C. C. a Mallorca	140		
Els àmbits del Congrés	147		
CORTÈS, Assumpció			
Conversa amb en Xirinacs	281		
CRÒNICA DE TRES			
Conversa amb Steva Terrades	23		
L'art i l'aventura: Pere Buades	46		
L'art vist pels artistes: Martí Company	47		
Dues converses: Barceló Artigues, Angel San Martín	79		
Del comic a l'avantguarda: Ensenya 2	106		
L'art vist pels artistes: Antoni Socias	108		
Conversa amb Sara Gibert	138		
L'art vist pels artistes: Alfons Sard	160		
Poesia visual i muntatges	196		
CRONISTA			
La V festa de les lletres a Campos	28		
Trobada de forces polítiques a Cura	52		
Escriptors mallorquins a l'Ateneu de Barcelona	140		
El retorn de Gabriel Alomar i Bartomeu Rossetlló-Pòrcel	164		
DARDER BROTAT, Joan			
Eivissa i Formentera estrenen bisbe	266		
DURAN, Damià			
Balears, propietat col·lectiva	21		
DURAN ORDIÑANA, Miquel			
Taula rodona: la postura dels nostres intel·lectuals	91		
EDITORIALS			
Fer política des d'aquí i per a les Illes	2		
L'Estatut: un dret del nostre poble	31		
Reivindicar la llengua: un dret inalienable	59		
La funció de l'intel·lectual	87		
Països Catalans: una realitat	114		
Per a un Congrés popular	142		
Per un foravila lliure i democràtic	172		
L'educació: un conflicte polític	202		
Les Illes, o els partits?	230		
Democràcia per al nostre poble	258		
La instrumentalització de la història	286		
EIVISSENC (Un pagès)			
Agricultura eivissenca	182		

ELUARD, Paul		
Oda a la llibertat (tr. per J. Serra) . . .	226	
ESCOLA D'ESTIU (Comissió organitzadora)		
II Escola d'estiu	255	
FEBRER, Joan		
Dues cares d'una mateixa Església. Menorca 1975	13	
FERRÀ-PONÇ, Damià		
Correu	86	
L'actor mallorquí F. Bonanova (Correu) . . .	170	
FERRER OLIVER, Antoni		
L'ensenyament religiós dins un nou planteja- ment	103	
FIOL, TOMEU		
Escola del camp: primeres passes	50	
Sobre la problemàtica del vi	82	
Algunes observacions sobre l'intel·lectual de les Illes davant el fet nacional	97	
Sobre cooperatives	165	
Agricultura dins l'autonomia	177	
La pagesia: una classe de transició	184	
Quatre assemblees i un Consell	235	
FONT, Sa		
El «Llibre del poble de Déu», contestat a la Ciutat de València	56	
FORTEZA-REI, Josep		
Semblança biogràfica del Dr. Emili Darder Cànaves	242	
GABRIEL, Pere		
Llorenç Bisbal i Barceló: dirigent socialista de Mallorca	259	
GADESO		
Què vol, què pensa, què sap el nostre poble de la seva llengua	69	
GALMES, Salvador		
Fugacitats (Novel·la)	117	
GARAU I ARBONA, Climent		
Polítics davant l'Estatut (Taula rodona) . . .	41	
Conversa	231	
GAYA ESTELRICH, Jordi		
L'anonimat de Déu o la urgència d'una fe adul- ta	74	
GINER, H.		
Correu	170	
HUGUET, Damià		
La perdurable crisi del cinema	136	
JANER MANILA, Gabriel		
La lluita per la llengua (E. G. B.)	66	
Salvador Galmés, escriptor del poble	115	
La ignorància general bàsica	203	
La meua escola (Taula rodona)	216	
Conquestes, reconquestes i sermons	293	
Breu record per a Mn. Antoni Pons	302	
LLABRES I MARTORELL, Pere		
L'Església de Mallorca davant el canvi . . .	44	
Fer cristians avui	131	
Una Església més encarnada a Mallorca . . .	191	
Conversa amb Climent Garau	231	
LLOMPART, Josep Maria		
Joan Alcover i la diglòssia	60	
Traducció de set poemes de Jacques Prévert Taula rodona: la postura dels nostres intel·lec- tuals	76	
Pau Vila o l'exemplaritat	91	
La vida d'or	158	
	188	
LLULL, Joan i Salvador		
Fora-vila, sector poc rentable	109	
MAJORAL, Biel		
El Congrés de Cultura Catalana i el folklore	151	
MARCH, Joan Francesc		
Crida als sacerdots mallorquins	30	
MARCH CERDA, Martí		
La delinqüència infantil i juvenil a les Illes	209	
MARI, Isidor		
Universitat i normalització lingüística . . .	63	
MAS, Miquel		
Sobre la problemàtica del vi	72	
MASCARO MUNAR, Pere		
L'ensenyament religiós dins un nou planteja- ment	103	
MATEU, Guillem		
La cultura nautalista balear	100	
Els naturalistes de Catalunya i Balears . . .	101	
MESQUIDA I AMENGUAL, Biel		
Des de la Rambla per l'Amnistia	27	
Carta des del Principat de Catalunya	55	
Idem	84	
Crònica de successos: ens han robat un poe- ta: Joan Brossa	127	
Carta des del Principat de Catalunya	167	
Idem	199	
Detergent amb taques	309	
MESQUIDA SUREDA, Sebastià		
L'Església nostra a Ciutat	156	
MIR, Gregori		
I Encontre de Ciències humanes i socials dels Països Catalans a Perpinyà	134	
MOLL, Aina		
La lluita per la llengua	124	
MOLL, Francesc de B.		
El Cançoner del Pare Ginard	270	
MUÑOZ, Dora		
L'educació del deficient mental a Mallorca	211	
OBRAJOR, Francesc		
L'any laboral 1975 a Mallorca	12	
OLIVER I JAUME, Jaume		
Treballs d'investigació història (Escola Nor- mal)	112	
L'arquitecte Guillem Forteza i les construc- cions escolars a les Illes	218	
PARPAL I SAMPOL, Margalida		
Alienació i llengua	58	
PEÑARRUBIA, Bel		
Entorn del fet nacional	238, 275	
PINYA, Rafel		
Sobre la problemàtica del vi	82	
PIÑA HOMS, Romà		
Jaume I, forjador de l'autonòmic Regne de Mallorques	292	
PONS, Fèlix		
Polítics davant l'Estatut (Taula rodona) . . .	41	
PREVERT, Jacques		
Set poemes (traducció de J. M. Llopart)	76	
QUETGLAS, Tomeu		
Escoltisme, ara i ací	215	
QUINTANA, Albert		
Espai rural i espai agrari a Mallorca	173	
QUINTANA, Josep Maria		
Sobre el paper de l'intel·lectual	95	
El C. C. C. a Menorca	150	
L'«Escuela Nueva» d'Alaior	222	

RALLO GARCIA, Joan L'empresa agrària, demà	25
RAYÓ, Miquel Notes entorn d'una balena	49
RIBAS, Ignasi Polítics davant l'Estatut (Taula rodona)	41
RIBAS I MARI, Enric Correu	168
RICHART, Joan Jornades de debat sobre els Països Catalans	283
RIERA I SALA, Pau Escola popular i catalana	30
SANMARTIN, Angel Correu: Dos atemptats contra la lliure expres- sió (amb 28 firmes més)	172
SANTANDREU, Jaume Món intel·lectual i moviment obrer	99
SERRA, Antoni Resum de l'any	9
Per a una realitat política: l'Estatut	38
Els intel·lectuals i la politització	89
Comentaris sobre el Congrés	143
Una veu política a la tardor	233
Una visió del socialisme a Mallorca	264
SERRA, Jean Oda a la llibertat, de P. Eluard (traducció)	226
SERRA BUSQUETS, Sebastià Estatut del 31 per a les Illes	32
Jornades de debat sobre els Països Catalans	283

SERRA DE GAYETA, Joana L'Escola Normal en marxa	65
Taula rodona: la postura dels nostres intel·lec- tuals	91
SITJES, Aina Jornades de debat sobre els Països Catalans	284
SOLER PALA, Manuel Un any més de l'Església local de Mallorca amb una nota sobre Eivissa	15
L'anonimat de Déu o la urgència d'una fe adul- ta	74
L'Església nostra a Ciutat	157
L'ocàs d'una certa religiositat	253
TARABINI, Antoni Polítics davant l'Estatut (Taula rodona)	41
TOMAS, Maria Rosa On i com desvetlar la dimensió religiosa de l'home	213
TOUS, Llorenç L'Església nostra a Ciutat	157
TRENCANEL El pop que s'ho empassa tot	20
VERD, Sebastià La interinitat municipal	10
Polítics davant l'Estatut (Taula rodona)	41
Pagesia de Mallorca i de les Illes	187
VIDAL, Llorenç Ha mort el poeta insular Enric Arbós	228

Fajas Reina CORSETERIA

J. Masdeu
Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 216033 - Palma de Mallorca

*al servei
de la dona
jove i elegant*

dona
corsesteria

J. Masdeu
COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

Ca'n Juan
de S'aigo

Casa fundada l'any 1700

Focolata amb ensaimades calentes
Gelats i quemullars
Obert tot lo dia

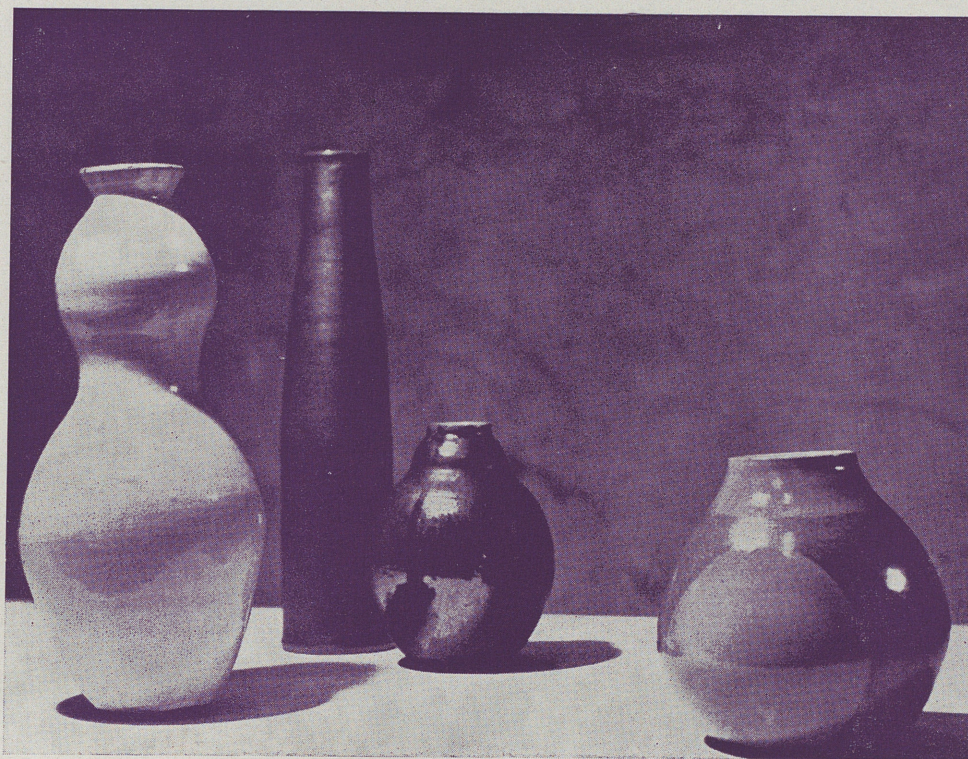

C/. Fiol, 11

Tel. 2116 53

Ciutat

SALA PELAIRES
GALERIA D'ART

CASTALDO

ceràmiques

desembre - gener

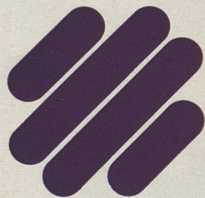
PELAIRES, 63 TEL: 22 36 96 CIUTAT DE MCA.

Alegres i oberts

Fa un quant temps que els molins mallorquins
ens oferiren el pressagi d'un bon acolliment...
Però la realitat ha superat totes les nostres previsions.
L'esperit, els costums i el caràcter ens uneixen
més enllà del treball.

A Mallorca, ens hi trobem com a casa...

BANCA CATALANA

A les Balears

PALMA · INCA · MANACOR · SA POBLA · CAMPOS
MAÓ · CIUTADELLA · FERRERIES